

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**SOSYAL HİZMET UZMANI ADAYLARININ ALGILANAN SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ: GÜMÜŞHANE İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS

Tolga SAĞLAM

EKİM-2024
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**SOSYAL HİZMET UZMANI ADAYLARININ ALGILANAN SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ: GÜMÜŞHANE İLİ ÖRNEĞİ**

**PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVELS OF SOCIAL WORKER
CANDIDATES: GUMUSHANE CITY SAMPLE**

YÜKSEK LİSANS

Tolga SAĞLAM

**EKİM-2024
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**SOSYAL HİZMET UZMANI ADAYLARININ ALGILANAN SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ: GÜMÜŞHANE İLİ ÖRNEĞİ**

**PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVELS OF SOCIAL WORKER
CANDIDATES: GUMUSHANE CITY SAMPLE**

YÜKSEK LİSANS

Tolga SAĞLAM

Danışman: Prof. Dr. Müge YILMAZ

**EKİM-2024
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri: Gümüşhane İli Örneği**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

28/10/2024

.....
Tolga SAĞLAM

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başından sonuna kadar problem çözme becerilerini kullanarak bana sağladığı sosyal desteğin yanında bilimsel öneri ve katkılarıyla beni yönlendiren, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Müge YILMAZ'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tez çalışmama katılmayı kabul edip bana destek veren sevgili Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerine,

Yüksek lisans öğrenimim sürecinde bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuğba TÜRKKAN'a ve doğrudan veya dolaylı şekilde bilimsel desteklerini gördüğüm tüm değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Tolga SAĞLAM
GÜMÜŞHANE – 2024

ÖZET

Bu çalışmada, sosyal hizmet öğrenimine devam etmekte olan lisans öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Yapılan araştırma Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğrenimlerine devam eden 124 (kadın/ erkek) sosyal destek uzmanı adaylarından oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak derlenmiştir. Veri toplama araştırmacı tarafından yüz yüze ve çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Verilerin analiz edilmesi sürecinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve bağımsız t testleri kullanılmıştır. Algılanan sosyal destek; öğrencilerin cinsiyetleri, yaş aralıkları, öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi, ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri ve hayatta olma durumlarına göre, bağımsız yaşam alt ölçeklerine göre değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan sosyal destek, Sosyal destek, Sosyal destek algısı, Sosyal hizmet.

SUMMARY

This study examined the perceived social support levels of undergraduate students who are continuing their social work education. The study consists of 124 (female/male) social support specialist candidates who are continuing their education at Gümüşhane University Social Work Department. The data obtained from the study were compiled using the Personal Information Form developed by the researcher and the Multidimensional Perceived Social Support Scale. Data collection was carried out by the researcher face-to-face and online. One-Way Analysis of Variance (ANOVA) and independent t-tests were used in the data analysis process. Perceived social support was evaluated according to the students' gender, age range, current grade, parents' education level and whether they are alive or not, and according to the independent living subscales. As a result of the findings obtained as a result of the study, evaluations were made regarding the perceived social support levels of social work candidates.

KeyWords: Perceived social support, Social support, Perception of social support, Social work.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
EKLER DİZİNİ.....	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
1. GİRİŞ	1
2. SOSYAL DESTEK VE SOSYAL HİZMETE GENEL BİR BAKIŞ	5
2.1. Sosyal Destek	5
2.1.1. Sosyal Desteğin Türleri.....	7
2.1.1.1. Duygusal Destek	7
2.1.1.2. Araçsal (Somut) Destek	8
2.1.1.3. Bilgisel Destek	8
2.1.1.4. Değerlendirici Destek.....	9
2.2. Sosyal Hizmet	10
2.2.1. Sosyal Hizmet Yöntemleri	14
2.2.1.1. Bireyle Sosyal Hizmet.....	15
2.2.1.2. Grupla Sosyal Hizmet	15
2.2.1.3. Toplumla Sosyal Hizmet.....	16
2.2.2. Sosyal Hizmet Alanları	17
2.2.2.1. Tıbbi Sosyal Hizmet.....	17
2.2.2.2. Aile ve Sosyal Hizmet.....	19
2.2.2.3. Yaşlılık ve Sosyal Hizmet.....	20
2.2.2.4. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet.....	21
2.2.2.5. Okul ve Sosyal Hizmet.....	21
2.2.2.6. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Hizmet	22
2.2.2.7. Suçluluk ve Sosyal Hizmet	23
2.2.2.8. Engellilik ve Sosyal Hizmet.....	24

2.2.2.9. Çocuk Refahı.....	25
3. TÜRKİYE’DE SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE SOSYAL DESTEK UYGULAMALARI.....	27
4. ALGILANAN SOSYAL DESTEK.....	37
4.1. Gerçekten Elde Edilen Sosyal Destek.....	40
4.2. Ulaşılabilirliği Bakımından Algılanan Sosyal Destek	40
4.3. Daha Ayrıntılı Yönden Sosyal Destek Gereksinimi	40
4.4. Yeterlilik Bakımından Algılanan Sosyal Destek	41
4.5. Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	41
4.6. Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	46
5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	50
5.1. Araştırmanın Problemi	50
5.2. Araştırmanın Amacı Ve Kapsamı	51
5.3. Araştırmanın Yöntemi.....	51
5.4. Araştırmanın Şekil Ve Evreni	52
5.5. Araştırmanın Değişkenleri	52
5.6. Verilerin Derlenmesi.....	52
5.6.1. Veri Derleme Formlarının Hazırlanması	52
5.6.1.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	52
5.6.1.2. Kişisel Bilgi Formu	54
5.7. Veri Toplama Aracının Uygulanması Ve Değerlendirilmesi.....	55
5.8. Araştırmanın Hipotezleri.....	55
5.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	56
6. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	57
6.1. Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Algılanan Sosyal Destek Düzeylerine Yönelik Elde Edilen Bulgular	57
7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	66
KAYNAKÇA.....	73
EKLER	85
ETİK KURUL KARARI	91
ÖZGEÇMİŞ	92

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Faktör Analizi	53
Tablo 2. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımı	57
Tablo 3. Yaş faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları	60
Tablo 4. Cinsiyet faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları	61
Tablo 5. Sınıf faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları	61
Tablo 6. Aile ile yaşıyıp yaşamadığına göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları	62
Tablo 7. Babanın yaşıyıp-vefat etme durumuna göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları	62
Tablo 8. Annenin öğrenim düzeyine göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları	63
Tablo 9. Babanın öğrenim durumuna göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları	64
Tablo 10. Ölçek alt boyutları ile ilgili ortalama puan değerleri, standart sapmaları, ve minimum-maksimum puan değerleri	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sosyal yardımlara ayrılan kaynaklar ve sosyal yardımların kurumsal dağılımı 32

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Tezde Kullanılan Anket Soruları	85
Ek 2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği(ÇBASDÖ)Kişisel Bilgi Formu.....	87
Ek 3. Ölçek Kullanım İzni	90

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASAK	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ATHGM	: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ASDÖ	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
ÇEK	: Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EYHGM	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
OSH	: Okul Sosyal Hizmeti
SSYB	: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
SD.	: Sosyal destek
SH.	: Sosyal hizmet
SHGM	: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHU	: Sosyal Hizmet Uzmanı
SHUA	: Sosyal Hizmet Uzmanı Adayı

1. GİRİŞ

Sosyal destek, bireyin çeşitli sosyal kaynaklardan aldığı duygusal, bilgi tabanlı, pratik ve değerlendirici destekleri içeren bir kavramdır. Bu destek, bireyin yaşadığı stresle başa çıkmasına, duygusal dengeyi sürdürmesine ve genel iyi olma halini güçlendirmesine yöneliktir (Cohen ve Wills, 1985).

Sosyal destek, bireylerin yaşamlarındaki çeşitli zorluklarla başa çıkma kapasitelerini artırmaya yönelik bir kavramdır. Bu terim, 1975'li yıllardan itibaren alanyazında yoğunca vurgulanmaya başlanmış ve araştırılmıştır. Sosyal destek, genellikle bireyin karşılaştığı stres, zorluk veya travma gibi durumlarla başa çıkma sürecini etkileyen bir faktör olarak ele alınmaktadır. Sosyal destek kaynakları, en genel haliyle formal ve informal olmak üzere iki ana kategori altında incelenmektedir. Formal destek kaynakları; genellikle standart prosedürlere dayanır ve belirli bir hizmeti veya yardımı sağlamayı amaçlayan resmi kurum, kuruluşlardır. Öte yandan, informal sosyal destek kaynakları ise bireyin sosyal çevresindeki kişileri içerir. Bu, aile üyeleri, arkadaşlar, komşular veya diğer bireylerle kurulan kişisel ilişkileri kapsar. Yakın ilişkide bulunan bu bireyler, bir kişinin duygusal, uygulamalı veya bilgi temelli ihtiyaçlarına yanıt vererek sosyal destek sağlarlar. Bu destek, genellikle güvene dayalıdır ve bireyin ihtiyaçlarına daha özgü ve esnek bir şekilde yanıt verme potansiyeline sahiptir. (Duyan, 2001).

Her bireyin çevreyi farklı şekillerde algıladığı düşünüldüğünde, sosyal destek sağlayıcılarının sağladıkları desteklerin de bireyler tarafından farklı şekillerde algılanabileceği anlaşılmaktadır. Bu noktada algılanan sosyal destek kavramı ortaya çıkar. Algılanan sosyal destek kavramı alanyazında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Şimşek (2010)'a göre, algılanan sosyal destek, bireylerin üzerindeki sosyal ilişkilerin etkileriyle değerlendirilebilmektedir. Bireylerin çevreleriyle kurdukları iletişim ağları, sosyal ağ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sosyal ağların, destekleyici veya desteklemeyen olduğunun düşünülmesi ise algılanan sosyal destek olarak nitelendirilmektedir (Şimşek, 2010: 9).

Arıcıoğlu (2008)'na göre, algılanan sosyal destek, "bireylerin sosyal ağlarının aynı bireyleri destekleyip-desteklemediği konularındaki algıları" olarak tanımlanmaktadır.

Oktan (2005), algılanan sosyal destek kavramını, bireylerin başkalarından sağlayabildiği sosyal bağların, sevginin ve sevginin kişisel olarak farklı şekillerde yorumlanması şeklinde ifade etmiştir.

Bireylerin hayatın zorlu yönleriyle mücadele edebilmelerinde, stresin olumsuzluklarına karşı direnç gösterebilmelerinde, diğer insanlarla olan sosyal ilişkilerinin önemli arz ettiği söylenebilir. Bilindiği gibi sosyal destek algısı, zor durumlar içerisinde olan bir bireylere aile üyeleri, akrabalar, arkadaşlar ve diğer sosyal ilişkiler tarafından sağlanan kaynaklar şeklinde tanımlanmaktadır (Tak ve McCubbin, 2002).

Sorias (1988)'a göre, sosyal destek, sosyal ağların bireyler üzerinde bırakmış olduğu etkiyle yani sosyal ilişkilerin algılanma şekliyle yakından ilişkilidir. Sosyal ağ, bireylerin çevrelerindeki insanlarla aralarında oluşan bağlarını ve bireylerin diğer bireylerle olan ilişkilerini tanımlamak amacıyla kullanılan terimdir. Farklı sosyal ilişkiler, bireylerin farklı yönlerde roller üstlenmesini de beraberinde getirmektedir. Örnek; aile, arkadaş, akraba vb. Bireylerin, içerisinde bulundukları bu rollerde sevildikleri, değerli bulundukları, gerektiğinde yardım aldıkları süreçler ne kadar fazlaysa; bireyler, kendilerini o kadar değerli ve güvende hissetmektedirler. Tam tersi durumlardaysa; sosyal ilişkiler açısından yoksun veya yanlış olduğu durumlarda; ruhsal hastalıkların daha çok görüldüğü, bireylerde anksiyete bozukluklarına sebebiyet verdiği, diğer hastalıkların yaşanma risklerinin arttığı ve bireylerin değersiz hissetme durumlarının yoğun olduğu durumlar yaşanmaktadır (Sorias, 1988; Sorias, 1988b).

Algılanan sosyal destek, kişinin çevresinde güvenilir ilişkiler olduğuna dair bilişsel bir farkındalığı ifade etmekte ve belirli bir zaman diliminde elde edilen destek miktarını içermektedir. Bu nedenle, sosyal destek ağlarının bilinmesi, bireyin duygusal uyumunu artırmaya yönelik önemli bir etkidir ve etkisi yüksek olabilmektedir (Kef, 1997).

Barrera (1986) çalışmasında, algılanan sosyal desteği, bireylerin başkalarından edindiği sosyal bağların, sevginin ve saygının öznel bilişsel değerlendirmesi olarak nitelendirmektedir. Algılanan sosyal destek, değer gördüğümüzü ve sevdiğimizi hissetmemize yardımcı olan ve önemli kişilerle ilişkilerimizin iyi olduğunu hissetmemizi kapsamaktadır (Barrera, 1986).

Procidano ve Heller (1983)'ın aile ve arkadaşlardan sağlanan sosyal desteğin ölçümü çalışmasında, farklı yaşam olaylarında, yakın çevre tarafından daha çok sevilen, saygı gösterilen ve değer gören bireyler ile kurulan sosyal ilişkilerden, bireylerin daha fazla tatmin sağlamakta ve desteklendiği duygusunu yaşamakta olduğunu

belirtmektedir. Sosyal desteğin ve işlevlerinin yeterliliği konusundaki bireylerin kendi inançları "algılanan sosyal destek" olarak tanımlanmaktadır .

Bireylerin sosyal problemlerini ve psikolojik sorunlarını çözmelerinde, ruhsal sağlığın ve fiziksel sağlığın korunabilmesinde, bireylerin sosyal destek kaynaklarının farkında olmaları ve ilgili kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasının öğretilmesi büyük ölçüde yardımcı olabilmektedir (Yıldırım, 1998).

Bireylerin bir başlarına sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri ekonomik, sosyal, eğitsel, kısaca maddi ve manevi olarak pek mümkün değildir. Bu yüzden bireyler toplumsal yaşama ihtiyaç duymaktadırlar. Toplum ise sosyalleşme kavramını oluşturan temel unsurlar arasındadır. Sonuç olarak sosyal destek, toplumun kaçınılmaz temel unsurlarından biri olmaktadır. Bireylerin doğumdan ölüme dek hayatlarının farklı alanlarında karşılaştıkları bir çok problem durumu mevcuttur. Birey bir çok problemi kendi başına çözmekte ve hayatına devam etmektedir. Ancak bazı sorunlarla karşılaştıklarında ise birey tek başına problemi çözmeye yeterli olmayabilmektedir. Bu gibi durumlarda problemin zorluk durumu ve derecesine göre formal veya informal destek gerekebilmektedir. Konunun uzmanı destekçiler; sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, yaşlı bakım hizmeti sağlayanlar, özel eğitimciler vb. bu tarz durumlara daha profesyonel yaklaşabilirken, genelde bireyin yakın çevresinden gelen informal desteklerde çözüm yöntemleri daha geleneksel olmaktadır. Bir çok birey, çoğunlukla çözümü yakın çevresinde aramaktadır. Durumun maddi boyutu ile ilgili profesyonel sosyal desteğe başvurular daha hızlı olabilirken, manevi boyuttaki sosyal destek başvuruları maddi sosyal destek başvuruları ile kıyaslandığında daha geç veya az olmaktadır. Örneğin, maddi desteğe ihtiyacı olan bir bireyin, maddi sosyal desteğe başvurması; psikolojik, bilgisel sosyal destek ihtiyacı olan bireylerin, psikolojik, bilgisel sosyal destek başvurularına nazaran daha geç veya azdır.

Sosyal hizmet uzmanlarının yaptıkları ve yapacakları çalışmalar sosyal destek çalışmaları için oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda, geleceğin sosyal hizmet uzmanlarının bugünkü adaylardan oluştuğunu dikkate alarak; sosyal hizmet uzmanı adaylarının geleceğin sosyal politika oluşturucuları, sosyal hizmet uygulayıcıları olduklarını gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmet lisans öğrencilerinin sosyal destek algıları, önümüzdeki sosyal destek ve sosyal hizmet süreçlerini etkileyecek olup, yapacakları çalışmaların verimliliği açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma, sosyal hizmet alanında lisans öğrenimi görmekte olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır

Sosyal hizmet uzmanı adayları, akademik eğitim sürecinde temel eğitim ve müfredat dersleri aracılığıyla bilgi birikimi kazanmaktadır. Lisans öğrenimlerini tamamladıktan sonra bu adaylar, sosyal çalışmacı olarak sosyal destek ve sosyal hizmet alanlarında hizmet verecekleri bir grup müracaatçı ile bu uzmanlığı uygulamaya başlamaktadır. Araştırmada, sosyal destek alanında hizmet verecek sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiştir.

2. SOSYAL DESTEK VE SOSYAL HİZMETE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Sosyal Destek

Sosyal destek araştırmaları, temel bir soruyla başlamıştır; bireyler neden yaşadıkları durumlara farklı tepkiler verirler? Bu soruya bazı araştırmacılar, psikolojik mekanizmalara odaklanarak bu soruya yanıt vermiştir. Bu araştırmacılara göre, bireylerin sorunlarla başa çıkma becerileri kişisel yeteneklerine bağlıdır. Diğer araştırmacılar ise, bireylerin sosyal ilişkileriyle ilişkilendirilmiştir. Bireylerin sosyal ilişkileri ile ilişkilendiren diğer araştırmacılara göre ise, sahip olunan sosyal ağların, çevrelerinden elde ettikleri sosyal destek ile zor durumlarla başa çıkmalarına g kattıkları savunulmaktadır (Paulinger, 2012, akt. Akyüz, S.B.A., 2020). Durkheim'e göre, insanların psikolojik anlamda iyi oluş halleriyle toplumsal uyumları arasında anlamlı bir bağlantı bulunmaktadır. Bireylerin yaşantılarında sosyal uyumsuzluklar meydana geldiğinde, bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler. Durkheim, yaptėı “İntihar” isimli araştırmasında, sosyal bağları zayıf olan bireylerin intihar oranlarının daha yüksek olduğunu tespit ederek, hipotezini doğrulayan verilere ulaşmıştır. Ulaşmış olduğu bu verilerle ilgili yapmış olduğu çalışmasında Durkheim, dönemin sosyal bilimcileri arasında bireyler-arası sosyal ilişkilerin ve samimi bağların önemine dair düşüncelerin ortaya çıkmasında ve zamanla bu konudaki fikirlerin ortaya konmasında etkili olmuştur (Durkheim, 1897, akt. Özbesler, 2001). Dukheim’in yapmış olduğu bu araştırma, bireylerin zorluklarla mücadele etmelerinde psikolojik durumun önemini vurgulamanın yanı sıra, aynı zamanda bireylerin psikolojisini etkileyen sosyal destek konusuna da ayrıca bir önem atfeder. Badura (1981) ise tanımlamasında farklı bir yol izleyerek sosyal destek kavramını sağlık ile ilişkilendirmiştir. Bireylerin etraflarındaki ilişkilerin ve irtibatların, yine bu bireylerin daha sağlıklı olmalarına, psikolojik açıdan, bedensel açıdan, hastalıklardan korunmalarına ve hastalıkları atlatmalarına yardımcı olacağından bahsetmektedir.

Sosyal destek, bireyin kendisine bakıldığına, bireyin sevildiğine, bireyin sayėı gördüğüne ve çeşitli ilişki ağlarına ait olduğuna ve içinde bulunduğu toplumsal roller gereği ykm ve sorumluluklarının olduğuna inanmasını sağlayan bir bilgi olarak tanımlanır (Cobb, 1976). Pfingstmann’ın tanımına göre sosyal destek; bireyin yardıma, desteğe ihtiyacı olduğu dönemlerinde irtibatta olduğu diğer bireylerden (ailesi, komşusu, eşi v.d.) edinebileceği yardımlardır (Pfingstmann, 1987). Sosyal destek, gerek

araçsal, gerek bilgisel veya rehberlik sağlayıcı şekillerde ortaya çıkararak, kişinin ihtiyaç duyduğu zamanlarda yardım almasını kolaylaştırır. Bu destek, uzman destek sağlayıcılar (psikolojik danışman, sosyal destek uzmanı vb.) tarafından görevlerin yerine getirilmesi, bazı durumlarda rehberlik veya materyal destek aracılığıyla sağlanmaktadır (Barrera ve Ainlay, 1983). Sosyal destek, genellikle aile fertleri, arkadaşlar, akrabalar, komşular, iş yerinden arkadaşlar gibi önemli ve yakın sosyal ilişkilerde bulunan kişiler tarafından sunulan yardımcı işlevleri içermektedir. Bu işlevler en genel haliyle, duygusal, araçsal, bilgisel yardımı içermektedir (Thoits, 1982).

Sosyal destek, bireylere maddi sosyal desteğin sağlanmasının yanında sevildiklerine ve korunduklarına inandıkları bir sosyal sistemle bağlılık duygusu geliştirmeyi de ifade etmektedir. Bu bağlamda, sosyal destek, alınan ve algılanan sosyal destek olarak farklılık göstermektedir ve açığa çıkan yardım davranışlarını içerir (Lepore vd., 1991). İnsanlar, farklı toplumsal rollerde (örnek: eş, arkadaş vb.) bulundukları yaşantılarda sevildiklerini, değerli olduklarını ve ihtiyaç duyduklarında yardım gördüklerini hissettiklerinde, kendilerini mutlu ve güvende hissetmektedir. Bu, sosyal destek kavramının temelinde yer alan bir dinamik olarak ön plana çıkmaktadır (Sorias, 1988a).

Bireyin stresle başa çıkma sürecinde sosyal destek, önemli bir rol oynamaktadır. Ailenin, yakın destek çevresinin ve profesyonel uzmanların varlığı, bireyin yaşamındaki zorluklarla daha etkili bir şekilde mücadele etmesine katkıda bulunabilmektedir. Birey, destek alabileceğini ve bu destek kaynaklarının, yaşamındaki değişiklikler ve zorluklarla başa çıkarken yanında olacaklarını bildiği durumlarda, kaygı ve stresle daha etkili bir şekilde başa çıkabilmektedir (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997).

Duygusal destek, bireylerin ilgi, sevgi, şefkat, empati, güven ve grup aidiyeti gibi temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılar. Duygusal destek, bireyin bireyler arası ilişkilerinde kabul gördüğünü ve değer verildiğini hissetmesini sağlayabilmektedir. Duygusal destekte, bireylerin diğer bireylerle sınırlarını paylaşmalarına verilen önem büyüktür. Çeşitli yaşam olayları ve sorumlulukların yarattığı gerilimlerle başa çıkmada sırdaş ilişkilerinin önemini araştırmış ve dostu olmayan kişilerin yaşam stresinden daha fazla etkilendiğini, benlik algılarının görece düşük olduğunu, psikopatolojik semptomlarının ise fazla olduğunu tespit etmiştir (Banaz, 1992).

Zihinsel destek ise, bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak bilgiyi sağlamaktadır. Bireylerin kendilerini tanımalarını ve benlik değerlerini ortaya çıkarmalarını sağlayan geri bildirimler de bu kapsamda ele alınmaktadır. İşe yeni

başlayan birine daha deneyimli arkadaşlarının işin detaylarını anlatması veya okulda başarısız olan bir öğrencinin arkadaşları tarafından ders çalıştırılması ve sınav taktiklerinin verilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Thoits (1985), diğer insanların, kişinin sık sık kendi durumunu yeniden yorumlamasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Örneğin, bir ebeveyn çocuklarına haksız şekilde bağırduğunda, ebeveynin işten yorgun ve sinirli döndüğünü açıklaması, bu durumun stresini kısmen azaltabilir (Thoits, 1985, akt. Yıldırım 1997). Bunların yanı sıra, sosyal desteğin bireylerin sosyalleşmelerine yardımcı olduğu veya olumlu şekilde sosyal etkileşim kurmalarına destek olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Bunlar da sosyal desteğin diğer işlevsel etkileri olarak değerlendirilebilmektedir. Farklı insanlarla çeşitli şekillerde etkileşimlerde bulunmak ve zamanın birlikte değerlendirilmesi psikolojik uyumu artırmakta ve sağlanan bu psikolojik uyum da sosyal desteği olumlu yönde etkilemektedir (Sorias, 1992).

Bireylerin karşılaştıkları sosyolojik veya psikolojik zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olan sosyal destek sistemi, güçlü bir yardımcı kaynaktır. Kaplan (1974)'ın ifade ettiği üzere, sosyal destek farkındalığı, bireylerde psikobiyojik kaynakları aktifleştirmekte, bireylerin arzularının ve beklentilerinin doyularının sağlanmasına yardımcı olmakta, yetenek ediniminde, bireylerin ihtiyacı olan maddi kaynağa erişimi için gereken motivasyonun sağlanmasında ve bilgiye erişimlerinde yardımcı olmaktadır. Sosyal destek unsurları, bireylere çoğunlukla olumsuz faktörlerin etkilerinin azaltılmasında veya bu faktörlerin tamamen ortadan kaldırılmasında yardımcı olur. Ayrıca, olumsuzluklara karşı dayanma gücünü artırarak, bireyleri stres kaynaklarından kısmen veya tamamen koruyarak tam olarak bir tampon işlevi görür (Kaplan, 1974, akt. Görgü, 2005).

2.1.1. Sosyal Desteğin Türleri

Sosyal destek, bireylere maddi ve manevi olarak yardım sağlayabilen çeşitli türleri içermektedir. Sosyal destek, çeşitli kaynaklarda en genel haliyle dört farklı kategoride incelenmiştir. Okyavuz (1999), sosyal desteğin işlevlerini dört başlıkta incelemiştir. Bu dört başlık şu şekildedir:

2.1.1.1. Duygusal Destek

Sağlanan desteğin amacı; ilgili, anlayışlı ve sevgi dolu bir ortam sağlayarak bireyin duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Bireyin değer gördüğü ayrıca kabul edildiği durumlar, sorunlara odaklanma, duygularını başkalarıyla paylaşma, sevgi ve saygı gösterme gibi eylemlerle ifade edilir. Duygusal destek, bireyin ruhsal sağlığı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu destek, bireyin çevresindeki insanlar tarafından sevilip, takdir edildiği ve anlaşıldığı hissini uyandırabilmektedir. Duygusal destek etkili bir şekilde sağlandığında, bireyde özgüvenin artması ve motivasyonun yükselmesi gibi olumlu değişikliklere yardımcı olabilmektedir. Bu bağlamda, duygusal işlevi yerine getiren davranışlar, bireyin stresli durumlarla duygusal olarak baş etmesine yardımcı olabilmektedir.

2.1.1.2. Araçsal (Somut) Destek

Araçsal desteğin amacı; maddi yardım, fiziksel yardım ve diğer somut kaynaklar aracılığıyla destek olmaktır.

Finansal yardım, çeşitli kaynakların ve gereksinimlerin karşılanması anlamına gelmektedir. Bu, maddi kaynağı, içi, zamanı ve çevresel destekleri içerir. Örneğin, başkalarına para veya eşyaları ödünç verme, bağışlama, bireyler için ev işleri yapma, alışveriş gibi davranışlar bu işleve örnek olarak verilebilir. Araçsal destek, doğrudan işlevsel sorunların çözülmesine veya bireye zaman kazandırarak stresi azaltmaya yönelik bir özellik sergilemektedir. Diğer destek türleriyle karşılaştırıldıklarında bu destek türü, bireylerin sorunlarını doğrudan birey adına çözme gibi avantajları mevcuttur (Barrera ve Ainlay, 1983).

2.1.1.3. Bilgisel Destek

Bilgisel desteğin amacı bilgi vermek, danışmanlık sağlamak, problem çözme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktır.

Bilgisel destek, problemlili durumların anlaşılabilmesi, tanımlanabilmesi ve problem yaşanan durumlarla başa çıkabilme konusundaki yardımı içermektedir. Bu destek bireylere, bireysel ve çevreden gelen sorunlar hakkında bilgi verme, kişisel dönütler verme, rehberlik-yönlendirme vb. davranışları içerir. Bireyler için stresin kaynağı olabilecek durumlar ve problem çözme becerilerindeki yetersizlikler söz konusu olabilmektedir. Bilgisel destek, bireyin daha önce fark etmediği, sorun çözme becerilerini arttırabilecek olası çözüm yollarını değerlendirmesine yardımcı olabilmektedir. Bilgisel destek türü, bireylerin sorunlarına odaklanmak, rehberlik etmek ve önerilerde bulunma aracılığıyla sağlanmaktadır.

2.1.1.4. Değerlendirici Destek

Değerlendirici desteğin amacı, bireyin davranışları konusunda geri bildirim edinmesini sağlamaktır.

Bireysel davranışlar, öz düşünceler ve öz duygular konusunda dönüt veren davranışlar, bireyin kendini değerlendirme yeteneğini oluşturur. Yeni karşılaşılan, henüz belirsiz ortamlarda, bireyler kendi davranışlarını, kendi duygularını, kendi düşüncelerini kendilerine benzediğini düşündükleri insanlarla karşılaştırarak değerlendirme yaparlar. Bu destek türü, bireylerin kendilerini yeterli şekilde değerlendirmelerine ve sonuçta, davranışlarını kendilerinin sağlıklılığına olacak biçimde değiştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Richman vd. (1998)'nin belirttiği üzere, sekiz farklı kategoride sosyal desteği incelemişlerdir. Sekiz sosyal destek kategorisi aşağıda sıralanmıştır. Bunlar:

Dinlenme Desteği:

Öğüt vermeden veya karşı tarafı yargılamadan dinleyebilmeyi ifade eden destek türüdür.

Duygusal Destek:

Bireyle birlikte olduğunu belirten, bireyde rahatlama ve güven duygularını sağlayan destek türüdür.

Duygusal Meydan Okuma:

Bireye kendi duygu, düşünce, tutum ve değerlerini değerlendirebilmesinde karşıt görüşü de dikkate alarak analiz etmesini sağlayacak destek türüdür.

Gerçeği Doğrulama Desteği:

Desteğe müracaat eden bireyle benzer düşüncelere sahip bireyin, müracaatçının düşüncelerini desteklemesine ve kanıtlamasına yardım edilmesini sağlayan destek türüdür.

İş Takdir Desteği:

Desteğe başvuran, destek gören müracaatçının verdiği çabaların farkına varıldığının ve bu çabalarının takdir edildiği sosyal destek türüdür. Bireyin güçlenmesini sağlamak, kendi potansiyelini keşfetmesine destek olmak temel amaçtır.

İşe Meydan Okuma:

Bir kişinin yaratıcılığını artırmak ve yaptığı işe daha fazla bağlılık hissetmesini sağlamak amacıyla, destekleyici bir ortamda düşünce ve davranışlarına meydan okunmasını sağlayan destek türüdür. İşe meydan okuma destek türünün, iş takdir desteğinden farklılaşan tarafı, bireyin motivasyonunun artırılması için sağlanan, bireyi diğer iş arkadaşları ve yapılmış projelerle kıyaslamamanın yoğun olmasıdır. Desteği alan bireyin, yaratıcılığının artırılması amacıyla kendi düzeyinin üzerine çıkmasını sağlamaya çalışmak temel amaçtır.

Gözle Görülür Yardım:

Desteğe ihtiyacı olan bireye nakdi yardımda bulunulan veya ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olması için verilen yiyecek, içecek vb. fiziki varlık içeren sosyal destek türüdür. Maddi sıkıntılarla başa çıkmak için maddi kaynakları paylaşmak destek türüne örnek gösterilebilir.

Kişisel Yardım:

Desteğe ihtiyacı olan veya desteğe müracaat eden bireyin bir işinin yapılmasını, ifade eden sosyal destek türüdür. Yazılı sınav sonuçlarını değerlendirmesi gereken bir öğretmenin, zamanında değerlendirme sürecini tamamlayamaması durumunda, bir meslektaşından yardım talep etmesi ve ilgili yardımı sağlaması bu duruma örnek olarak verilebilir.

Yukarıda bahsedilen sosyal destek türlerinin, algılanan ve çevreden edinilen sosyal desteklerin birey ve grup dinamiğinin etkileşimlerini tanımlama, aydınlatması açısından yararlı olduğu belirtilmektedir (Richman vd., 1998).

Bu bağlamda bu tür sosyal destekler, bireyin ihtiyaçlarına, durumuna ve çevresel koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir. Sosyal destek, genellikle bireyin sağlığı, refahı ve başarıya ulaşma süreçlerine olumlu etkilerde bulunabilir. Sosyal destek ve sosyal hizmet ilintili olup sosyal refahı sağlamayı hedeflemektedir ve sosyal refahın da temel amacı insanların mümkün olabilecek en iyi şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri için hizmetlerin tedarik edilmesi anlamlarına gelmektedir.

2.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmeti incelemeden önce sosyal refah kavramını detaylıca incelemek gerekmektedir. Nihayetinde sosyal hizmet, refah devleti, sosyal refah ile ilişkili olup, refah devleti anlayışının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel açıdan

bakıldığında sanayi devriminin hemen ardından işsizlik oranlarında, ilk ciddi artış gözlemlenmektedir. İnsan gücünün yerini makinelerin almaya başladığı bu dönemde, önce göçler başlamış olup ardından sınırlı olan ve henüz üretilmemiş istihdam alanlarının da makinelerle doldurulmasıyla devam edilmiştir. Makineler işsizliği ve ardından çalışanlar için yoksulluğu ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda, çeşitli devletlerin farklı girişimleri olsa da bazı yerlerde çalışanların bile yoksulluk çektiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda sosyal hizmetin temelini, 1800'lere dayanan sosyal refah kurumlarının oluşturulmaya başlandığı tarihlerle ilişkilendirmek mümkündür (Duyan, t.y.: 7).

Duyan (t.y.)'a göre, ilk olarak toplumdaki dezavantajlı gruplara yardımcı olan dini kurumlar mevcut olduğu bilinmektedir. "Dost ziyaretçiler" olarak adlandırılan bu kişiler, ekonomik anlamda ve psikolojik anlamda desteğe ihtiyaç duyan kişiler hakkında detaylı kayıtlar tuttular aynı zamanda ev ziyaretleri yaptılar. Aslında dost ziyaretçiler, maddi yardımdan çok bu insanlarla birebir ilgilendiler, iş bulmalarına ve çalışmaya başlamalarına yardımcı olmaya çalıştılar. Bu çabaların devamında İngiltere'de "Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti" kurulmuştur. 1800'lerin sonlarına doğru bu Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti, "yerleşim evleri" kurmaya başladığı görülmektedir. 1884 yılında kurulan Toynbee Hall, Londra'da faaliyete geçmiş olup, bu yerleşim evlerinin ilki olarak kaydedilmiştir. Yerleşim evleri en başlarda çoğunlukla yoksul ailelerin yaşadığı alanlarda kurulmuştur. Öncelikli amaçları, faaliyet gösterdikleri çevrelerde yaşayan yoksul kesime eğitim vermek ve yine bu yoksul kesimin sağlık ile yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapmaktır. Bu evlerde çalışan gönüllüler, yerel değişimlerin dışında, sosyal politikaların etkilenmesi ve değişimi konularında da önemli roller oynamışlardır (Duyan, t.y.: 7).

Sonrasında bu dini kurumlarla ilişki içerisinde olan insanların dernekler kurdukları ve ilk başta daha çok ekonomik desteğe ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyan birey ve aileleri ziyaret etmeye başlamışlardır. 1800'lü yıllara kadar geçmiş olan bu dernekler ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmıştır ve daha çok yoksul bölgelerde konumlanmışlardır (Duyan, t.y.: 7).

1800'lerin sonları ve 1900'lerin başlarında bilimsel ve sistematik araştırmalar, eğitimler başlamış olup bu dönemlerde sosyal hizmet ile ilgili ilk eğitimler verilmeye başlanmıştır. Ancak sosyal hizmetin meslek olarak aslında, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlaşmaya başladığı düşünülmektedir. Savaş sonrasında yaşanan ciddi psiko-sosyal bunalımlar sebebiyle, hastanelerde doluluk oranı yükselmiş, sosyal hizmet uzmanları psikoloji kliniklerinde hizmet vermeye başlamıştır Duyan, t.y.: 7-8). Sosyal destek

uzmanlarının bu şekilde, resmi olarak sosyal destek sürecinde aktif rol almaları adımı atılmıştır.

Sosyal hizmet tanımının yapılmasında en çok destek alınan bir diğer kavram ise sosyal refah kavramıdır. Sosyal hizmet ve sosyal refah terimleri sıklıkla birbirleriyle karıştırılabilmektedir hatta bir çok kişi ve kaynak tarafından anlamdaş olarak da kullanılabilmektedir. Ancak, aslında sosyal refah, daha geniş bir kapsama sahiptir ve sosyal hizmeti, kamusal refahı ve diğer ilgili programları içerir (Duyan, t.y.: 7-8). Friedlander'a göre, bireylerin ve grupların imkanlarının yeteri seviyeye ulaşması ve daha üst refah seviyelerine ulaşmalarına yardım edebilmesi için geliştirilen ve uygulanmakta olan tüm sosyal hizmet uygulamaları ve kurumlarına ilişkin sistematik çalışmalar, sosyal refah olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda, aile ve toplumun gereksinimleriyle uyumlu olacak şekilde iyilik hallerini geliştirmeyi amaçlayan organize olmuş bir sistemler bütünüdür (Friedlander vd., 1997). Bu bağlamda sosyal hizmet, dayanışma, barınma ihtiyaçlarının karşılanması vb. kavramlar sosyal refahın çatısı altında bulunmaktadır.

Sosyal hizmet, alan yazınında bir çok farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin, Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW)'nun tanımı; toplumsal refahı artırmayı amaçlayan sosyal hizmet, sosyal değişimi teşvik etme, insanların ilişkilerinde sorunlara çözüm bulma, bireyleri güçlendirme ve özgürleştirme amacını taşıyan bir meslektir. Sosyal hizmet, sosyal adalet ve insan haklarını temele alarak insanların etkileşime girdikleri çevresel durumlara iyileştirmek amacı ile müdahale edebilir (Council, 2003). En genel anlamıyla sosyal hizmet, sosyal sorunların çözülebilmesi için, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları uzmanların desteğiyle hafifletilebilmesi için uygulanan bir meslek disiplini. İnsanlar her geçen gün artan nüfus ve problemlerle birlikte henüz tanımı bile yapılmamış sorunlarla yüzleşmektedirler. Bu sorunlar 1800'lü yıllarda işsizlik ve yoksulluk gibi durumlarla baş gösterirken, günümüzde ise çok daha farklı örneklerle karşılaşmaktayız. Bireylerin, ailelerin ve toplumun daha bütüncül ele alınabilmesi ve sorunlarının giderilebilmesi için sosyal hizmet mesleği, insanlık tarihi boyunca sürekli güncellenerek, ortaya çıkan veya çıkabilecek sorunlarla mücadele etmektedir.

Çengelci (1996)'nin ifadesine göre, sosyal hizmetlere olan gereksinim, maddi sıkıntılardan kaynaklanan durumlar veya diğer çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilir. Ancak, toplumdaki genel yaşam standartlarına ulaşması elverişli olmayan bireyler için, sosyal

veya ekonomik destek ihtiyacı hissedenlere karşılıklı ya da karşılıksız olarak sağlanan maddi veya ayni yardımları içermektedir.

Tomanbay (1999)'ın ifadesine göre, sosyal hizmet, toplumun bir sorumluluğu olarak gördüğü özel gereksinimi olan grupların bakımlarını ve korunmalarını sağlamak amacıyla formal ve informal; gönüllü faaliyetlerini; koordine eden bir süreçtir. Bu bağlamda, bireylerin karşılaştığı bireysel ve kitlesel zorluklara sistemli, düzenli ve sürekli çözümler üretmeye odaklanmaktadır.

Duyan ve Gelbal (2008)'ın ifade ettiği üzere, sosyal hizmet, sosyal ihtiyaç ve sorunların giderilebilmesi için; disiplinlerarası; sosyal refah, sosyal güvenlik ve diğer meslekler ile bir araya gelerek iş birliği yaptığı bir alandır. Sosyal hizmetin bilimsel yaklaşımını belirleyen durumlar, kendinden önceki dönemlerde ortaya çıkan ve gelişme gösteren sosyal refah, sosyal hizmetler gibi yaklaşımların gelişim süreçlerinden türemiştir ve gelişmeye devam etmektedir. Sosyal hizmet, toplumun genel refahını yükseltmeye hizmet eden bir meslek disiplini (Duyan ve Gelbal, 2008).

Bingöl (2015)'e göre, sosyal hizmetin temel unsurlarından biri, bireylerin ve sosyal grupların ihtiyaçlarına odaklanmadır. Sosyal hizmetin, amacı, kapsamı, yöntemi farklılık gösterebilir, ancak temelde insanları eksikliklerinden ve yetersizliklerinden yola çıkmaktadır. Ana vurgu, ihtiyaçlar içeriğine yöneliktir. İnsan ihtiyaçları, bireyin içersinde bulunduğu durumlara göre şekillenebilir ve bunların çoğu sadece nesneler ve tüketim malzemelerine odaklanmamaktadır. Örneğin, yemek bulamayan ve bilgisayarı olmayan bir bireyin yemek ihtiyacının giderilmesi, öncelik olabilmektedir ancak nesne ve tüketim malzemesi ihtiyacı olmayan ve psikolojik açıdan travmatik süreçler yaşayan bir bireyin ise temel önceliği psikolojik desteğin sağlanması olabilmektedir. Sosyal hizmet, ihtiyaçlar temelinden daha çok yaşanan toplumların özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Sosyal hizmet farklılıkları; yaşanan toplumun gelişmişlik düzeyine, ekonomik yapısına, sosyolojik karakterine vb. göre şekillenmektedir. Bu şekil farklılıklarından yola çıkarak sosyal hizmetin, toplumsal bir hareket olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Sosyal hizmetin temel amacı, aksaklıkları doğrudan incelemek, sorgulamak değil mümkün olduğunca toplumdaki bütün bireylere eşitlik unsuru dikkate alınarak hizmet ulaştırabilmektir.

Sosyal hizmetin, uygulanış biçimlerine baktığımızda, uygulama ve hareket alanlarını belirleyen ve etki eden sosyal politikaları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Tıpkı adalet sistemlerinin temellerinin yasalar ile sınırlandırılmış olması gibi sosyal hizmet mesleğinin çerçevesi, uygulanış biçimlerinin de sosyal politikalar ile

belirlendiğini, sınırlılıklarının olduğunu ve yine tıpkı yasalarda olduğu gibi daha önce karşılaşılmamış durumlarla ilgili güncellenme ihtiyacını içinde barındırmaktadır.

Sosyal politikaların kilit unsurlarından biri olan sosyal hizmet perspektifine göre; bireyler, sosyo-ekonomik şartların bir ürünü olarak değerlendirilir ve şartların düzeltilmesi bakımından devlet önemli bir rol oynamaktadır. Marshall (1963: 91) vatandaşlığı, devletin bireylerine verdiği bir statü olarak tanımlamış ve bu statüye sahip olan herkesin, vatandaşlık konumunun içerdiği tüm hak ve sorumluluklar bakımından eşit olduğunu belirtmiştir. Bu durum vatandaşların, eşitliklerinin sağlanması hususunda devletin yükümlü olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bu durumdan yola çıkarak, devletlerin; vatandaşlarına karşı sosyo-ekonomik anlamda sorumluluklarının olduğu ve eşitlikçilik çerçevesinde, vatandaşı olan bütün bireylere sağlanılabilecek en üst düzeyde sosyo-ekonomik refahı sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır.

2.2.1. Sosyal Hizmet Yöntemleri

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW)'na göre sosyal hizmet uygulamasında hedeflenen dört temel amaç aşağıdaki gibidir (IFSW, 2015).

Sosyal hizmet uygulamasının birinci amacı; bireylerin, ailelerin, grupların, örgütlerin ve toplulukların sosyal işlevselliklerini sağlama, onarma, koruma ve geliştirme konularında etkili olmak, stresi azaltmak veya engellemek ve başvuranlara kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmalarında yardımcı olmak amaçlarına yönelik başarılı olma çabaları göstermektir.

Sosyal hizmet uygulaması; sosyal politikaları, sağlanan hizmetleri, kaynakları ve programları düzenleyerek, temel insan ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemekte ve insan kapasitesini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Risk altındaki veya riskli gruba dahil olabilecek grupları destekleyerek, ekonomik, sosyal adaleti tesis etmeyi amaçlayan bir anlayışla örgütsel ve yönetsel sorumluluk üstlenmek, politika, hizmet, kaynak ve programları izlemek.

Bu hedeflere yönelik mesleki yetenek ve bilgileri artırıp, uygulayarak denemek.

Sosyal hizmet uygulama pratiğinin amaçlarından ilki, bireylerin yeteneklerinin gelişimini sağlamak, mevcut kaynakları en etkili şekilde kullanmalarına yardımcı olarak sosyal işlevselliği maksimum düzeyde artırmaktır. Geriye kalan üç diğer hedef ise tüm bireylerin ihtiyaç duydukları durumlarda uygun ve etkili insani hizmetlerini alabilmelerini sağlamak ve mümkünse sosyal problemleri gerek önlemsel gerek ilk müdahale yöntemiyle engellemeye yönelik sosyal şartların oluşturulmasına odaklanmaktadır.

2.2.1.1. Bireyle Sosyal Hizmet

Bireyle sosyal hizmet, sosyal hizmetin temel stratejilerinden biridir ve genellikle bir sosyal hizmet uzmanının bireyle doğrudan etkileşimde bulunduğu bir müdahale yöntemidir. Bu yaklaşım, bireylerin yaşamlarındaki zorluklarla başa çıkmalarına, sosyal sorunları çözmelerine ve genel refahlarını artırmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerle birebir çalışarak onlara destek sağlar, kaynakları yönlendirir ve çeşitli hizmetlere erişimlerini kolaylaştırır. Bireyle sosyal hizmet, genellikle danışmanlık, rehberlik, kriz müdahalesi ve kaynak yönlendirmesi gibi faaliyetleri içermektedir. Bu yaklaşım, bireylerin sosyal, duygusal ve pratik ihtiyaçlarına odaklanarak onların yaşamlarını iyileştirmeyi hedeflemektedir.

Bireyle sosyal hizmetin amacı, sosyal yıkımı önlemek, müracaatçıları güçlü bireylere dönüştürmek, sosyal işlevsellik seviyesini artırmak, bireyleri kendilerini daha değerli hissetmeleri için motive etmeye yardımcı olacak desteği sağlamak, büyüme ve gelişme için yeni seçenekler oluşturmak, bireylerin yaşamış oldukları psikolojik hasarların (travmalar, kazalar, doğal afetler, şiddete maruz kalma vb.) olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak, bireylerin sosyal katılım sürecini artırmak ve bireylerin kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktır. Bunun yanı sıra, bireylerle sosyal hizmetin diğer amaçları arasında bireyin, toplumla uyumlu bir ilişki kurmasını sağlamak, içsel sorunların tespiti, farkına varılması ve çözümü, problemlerin engellenebilmesi gibi hedefler de bulunmaktadır (Duyan, 2010).

Birey odaklı sosyal hizmet, sosyal hizmet alanındaki en köklü, gelişmiş yöntemlerden biridir. Bireylerle sosyal hizmet yaklaşımı, insanların doyum sağlayıcı ilişkiler kurmalarına, kendileri ve ait oldukları toplum için kendilerini değerli hissetmelerine yardımcı olmayı ve bireylerin değişken toplumsal durumlarına uyum sağlayabilme özelliklerini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

2.2.1.2. Grupla Sosyal Hizmet

Grup sosyal hizmet uygulaması; biyolojik, psikolojik ve sosyal dengeyi zorlayan, bireyin bütünsel sağlığını sarsan, hastaları ve yakınlarını endişelendiren, ve ilgili personelleri olumsuz şartlar altında bırakan zorlukların üstesinden gelmek için kullanılan stratejilerden birisidir (Duyan, 1997). Grupla sosyal hizmet çalışmasının temel amacı, grup üyelerinin başlıca ihtiyaçlarını gidermek, uyum sağlayabilme beceri ve yetenek seviyelerini yükseltmektir.

Pierson'ın ifade ettiği gibi, grupla sosyal hizmet pratiği sadece sorunlar ortaya çıktığında değil; eğitim, deneyim edindirme, becerileri geliştirme gibi hedeflerle, koruyucu ve önleyici amaçlı olarak da uygulanabilmektedir (Pierson, 1999).

Grupla sosyal hizmet aynı anda birden fazla bireye bilgi aktarımı yapılabildiği için bireylerle sosyal hizmet uygulamasından daha tasarruflu bir yöntemdir.

Grupla sosyal hizmet, sorunların çözüme ulaştırılabilmesi için bünyesinde barındırdığı bütün zm kaynaklarını grup için kullanma sorumluluğu taşımaktadır (Duyan, 2010).

Hastalıklar, sakatlıklar ve engellilik durumlarında, aileler genellikle büyük bir stresle karşılaşmaktadır. Bu stresin azaltılması için arkadaşlık desteği, sosyal yaşamdaki değişikliklerle başa çıkabilme yetenekleri, bilgileri, becerileri psikososyal fonksiyonlarda adaptasyon ve kişiler arası çatışmaların zm gibi unsurlara ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu ihtiyaı giderebilmek için, gruplar üretilmekte, oluşturulmaktadır (Duyan, 1997). Bunlar;

Grupların sosyal vre ile yaşanan sorunlarının zmlerine odaklanarak karşılıklı ilişkileri geliştirme amacını taşır.

Bilinaltındaki nedenlerin varlığını kabul ederken, zm sürecinde daha çok bilinç düzeyinde ve güncel konular üzerinde durur.

Bireyleri ve grupları, içinde bulundukları sosyal vreyle bir bütün olarak değerlendirir ve birbirlerini tamamladıklarını belirtir.

Sorunların giderilmesindeki hedefi, birey, aile ve gruplarla birlikte kamusal refahın yükseltilmesidir.

Grupla sosyal hizmetin, temel hedefi; grup üyelerinin en st düzeyde kapasitelerini kullanmalarını sağlamak ve vreleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarına destek olmaktır. Ayrıca, grupla sosyal hizmet; bireylerin gruba katılarak bağımsız gelişimlerini desteklemek amacını da içinde barındırmaktadır.

2.2.1.3. Toplumla Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet mesleği, içinde dinamik unsurları barındıran bir meslek olarak nitelendirilebilir. Bu meslek her zaman toplumla etkileşim içindedir ve toplumun gelişmelerine ayak uydurmalıdır. Mesleğin sürdürülebilir bir şekilde ilerleyebilmesi için bu koşul önemlidir (Altındağ, 2011).

Toplumla sosyal hizmetin hedeflediği temel amaçlar; toplumlara göre farklı amaçlar içerse de temelde, sosyal destek sisteminin sorunsuz bir şekilde çalışması, gayesini içinde barındırmaktadır. Bu temel amaçlara örnek olarak; toplum düzeni,

ırkçılık barındırmayan, cinsiyet ayrımlarının olmadığı, demokrasi hakimiyetinin egemen olduğu, yoksulluğun olmadığı toplumlar inşaa etmek gösterilebilir. Toplumla sosyal hizmet, insani hizmetlerin gelişmiş olduğu, bireylerin, ailelerin ve grupların sonuç olarak toplumun ihtiyaçlarının giderilebildiği, sosyal adaletin tesis edilebildiği devlet düzenine ulaşmak gayelerini içinde barındırmaktadır.

Toplumla sosyal hizmet; mümkün olabilecek en üst düzeyde sosyal hizmet sağlamayı hedeflerken; uygulama alanında daha çok mevzuatlarla, yasalarla, kanunlarla, genel toplum düzenini ilgilendiren diğer bütün kapsayıcı düzenlemeleri uygulama esasıyla birlikte ele alan sosyal politikalarla daha çok ilgilenmektedir.

2.2.2. Sosyal Hizmet Alanları

Sosyal hizmetin ilgi alanının temelinde insan olduğu için ilgilendiği konular ve alt başlıkları oldukça geniş bir kapsamda ele alınmakta ve insanın varlığını sürdürdüğü her konu ile ilgilenebilmektedir. Sosyal anlamda toplumun bireyden beklentilerini yerine getirememesi durumlarının birçoğunda sosyal hizmet, etkin bir şekilde hizmet vermekte veya vermeye çalışmaktadır.

Sosyal hizmet uygulamaları alanlarının belirlenmesi, genel sosyal hizmet yaklaşımı ile temellendirilmektedir. Toplumsal yapıdaki karmaşıklık ve değişim, birey merkezli sosyal hizmet uygulamalarının ve alanlarının da sürekli evrim geçirmesine yol açmaktadır. Sosyal hizmet uygulama yöntemleri ve sosyal hizmetin uygulama alanları, 19. yüzyıldan itibaren kültürel, ekonomik ve sosyal değişimlerden yola çıkarak; konuyla ilgili; değer sistemi, beceri ve bilgileri de değiştirmiştir. Tanımlarından da anlaşılacağı gibi sosyal hizmet, sosyal adalet ve sosyal hak ilkelerini temel alarak birey ve topluluğa yönelik çalışmalar yapmaktadır. Yapılan bütün çalışmaların temel amacı, bireylerin sosyal refahlarını artırmak, iyilik hallerini sağlamaktır (Bulut, 2005).

Sosyal hizmetin, toplumların sosyokültürel yapılarına ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda farklı çalışma alanları zaman içerisinde ortaya çıkmış olup 1980 sonrası bu başlıklar bir çok toplumda benzerlikler göstermeye başlamıştır. Özellikle teknolojinin bu benzerliklere katkısı yüksek düzeyde olmaktadır. Bu bağlamda alanyazından edinilen bilgiler ışığında, bir çok kaynaktan edinilen ortak başlıklar incelenmeye çalışılmıştır.

2.2.2.1. Tıbbi Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin bütüncül yaklaşımı dikkate alındığında, tıbbi sosyal hizmet de tek başına bir çok unsuru içinde barındırmaktadır. Tıbbi sosyal hizmet, çeşitli sebeplerden

dolayı sağlıklarıyla ilgili zorluk çeken bireylere duygusal, sosyal ve ekonomik anlamda destek olmayı hedeflemektedir. Tıbbi müdahaleler önemli olduğu kadar tıbbi sosyal hizmet de oldukça önemlidir. Tıbbi sosyal hizmet; tedavi öncesi, tedavi sırası ve tedavi sonrasında bireylerin sağlıklı ve psikolojik sağlımlıklarının sağlanabilmesi için hayati derecede önem arz etmektedir. Tıbbi sosyal hizmetin bir diğer amacı, hastanın dışında hasta yakınlarına da gereken danışmanlık ve desteklerin sağlanıldığından emin olmaktır.

Barker (1999)'ın ifadesine göre, tıbbi sosyal hizmet, hastalıklarla ilgili olan sağlık merkezlerinde yapılan sosyal hizmet uygulamalarını içermekte ve amacı, hastanın ve hasta yakınlarının hastalıkla ilgili olarak ortaya çıkan psiko-sosyal sorunlarını önlemek ve zmektir (Barker, 1999).

Sağlık kurumlarında gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları, tedavi sistemlerine ve tıbbi bakımlara daha insani ve etkili bir şekilde katkıda bulunarak hizmet sunmaktadırlar (Duyan, 1996). Duyan (2003), “Hastaların Karşılaştığı Sorunlar ve zmleri Odağında Tıbbi Sosyal Hizmet” isimli çalışmasında, hastalıkların doğru teşhisi ve tedavisi amacıyla yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, tıp profesyonellerinin hastalığın sosyal, ekonomik, fiziksel, ruhsal unsurlar arasındaki ilişkilere odaklanmalarını zorunlu kılmakta, olduğunu belirtmiştir. Bu duruma istinaden, tıbbi sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösteren sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları, bu anlamda önemli gelişimler kaydetmiştir (Duyan, 2003).

Kesin bir tanımın eksikliği, tıbbi sosyal hizmet uygulamasının kökeninin uzun bir geçmişe sahip olmasına ve bu alandaki araştırmaların 19. yüzyılın başlarından itibaren yoğunlaşmasına neden olmuştur. Organize olmayan hizmetler ve taburcu edilen hastaların takibi gibi sebepler, Tıbbi Sosyal Hizmet Yönergesi'nin oluşumunu tetiklemiştir (Artan, 2013). Tıbbi sosyal hizmet uygulamalarına göre, hastalıkların tanımlanması, sınıflandırılması açısından tıp alanında hastalıkların etiyolojisi, hastalıkların belirtileri ve hastalığın seyri hakkında tutarlı sonuçların var olduğu bir süreci ifade eder. Örneğin, diyabetin belirtileri ve tedavi süreci tıbbi bir hastalığı tanımlar. Psikiyatrik sosyal hizmet içerisinde tanımlamaların eksikliği, hastalık terimini belirtmek için "bozukluk" teriminin kullanılması o dönem için gerekli kılmalıdır. Bozukluğun tanımı ve tespitinde ise bazı betimleyici özellikler, belirtiler temel olarak incelenip kaydedilmiştir (Artan, 2013).

Tıbbi sosyal hizmet temel olarak hastanelerde faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte, tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının faaliyet gösterdiği diğer alanlar arasında toplum sağlığı merkezleri, madde bağımlılığı klinikleri, ruh sağlığı klinikleri, bakım evleri ve toplum ruh sağlığı merkezleri bulunmaktadır. Bu nedenle, tıbbi sosyal

hizmetler, klinik sosyal hizmet olarak da adlandırılabilir. Tıbbi sosyal hizmet uzmanları, genel olarak hastaların çıkarlarına odaklanan profesyonel uzmanlardır. Bu uzmanların belirli çalışma alanlarında üstlendikleri roller şu şekilde sıralanmaktadır; rehberlik ve danışmanlık, bakım planlaması, savunuculuk yapma, ekonomik destek sağlama, yasal konularda rehberlik etme, hukuki konularda danışmanlık yapmak, bağlantı kurmak ve yas danışmanlığı yapmak örnek olarak verilebilir. Bu role bakıldığında, tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının geniş bir yelpazede sorumlulukları olduğu anlamına gelmektedir (Duyan, t.y.: 146).

Bunların yanında sosyal hizmet uzmanları, hasta yakınlarına danışmanlık etme, hasta yakınlarının hastalık sürecini en kolay şekilde atlatabilmeleri için psikolojik destekte bulunma ve süreç hakkında bilgi edinmelerini sağlamak gibi diğer desteklerini de içinde barındırmaktadır. Bu süreçlere ek olarak da hasta kaybı sonrasında hasta yakınlarına sağlanan yas danışmanlığı sürecini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Duyan, t.y.: 146).

2.2.2.2. Aile ve Sosyal Hizmet

Aileler ile yapılan sosyal hizmetin temelleri 1800'lü yıllara kadar uzanmaktadır. Sanayinin gelişmesi ile birlikte kente göç artmış ve düzenli gelir elde edebilmek için bir çok insan sınırlı sayıdaki istihdam alanlarına yönelmişlerdir. Bu durumun ortaya çıkardığı işsizlik sorununun giderilmesi için ilk etapta İngiltere'de 1869'da bazı gönüllü kuruluşlar ailelere yardım etmeye başlamıştır. "The Charity Organization Societies" (COS) adıyla bilinen bu örgüt belirli bir düzen içerisinde yoksul ailelere ziyaret ve desteklerde bulunmuşlardır. Daha sonra bu durum ABD'de benzer şekillerde görülmeye başlanmıştır. Gönüllü kuruluşlar aracılığıyla başlayan sosyal yardımlar kısa süre içinde daha da sistematik ve düzenli hale gelmeye başlamıştır. "Buffalo" isimli ABD kuruluşunun ardından 1800'lü yılların sonlarına doğru benzer yardım kuruluşlarının sayıları 84'e kadar ulaşmıştır. ABD'deki bu dernekler 1925'te tek çatı altında toplanmış olup bugünkü adıyla Amerikan Aile Hizmetleri şeklinde anılmaktadır (Garvin ve Tropman, 1992: 338-339).

Toplumun temel yapı taşı olan ailelerin sosyal hizmetten yararlandırılması ve yoksunlukların giderilmesi, toplum sağlığı açısından son derece önemlidir. Refah seviyesi yüksek olan ailelerin bulunduğu gelişmiş ülkelerde, sosyal refah seviyesinin de yüksek olduğu gözlemlenebilir. Aile refahı, toplumsal refahı da beraberinde getirmektedir. Ailelere sağlanan sosyal hizmet destekleri, kartopu etkisi oluşturup topluma bütüncül şekilde destek olmaktadır.

Aile ve çocuk alanındaki sosyal hizmete dair gelişmeler daha çok 1950’li yıllarda hız kazanmış olup Birleşmiş Milletler öncülüğünde yapılan sosyal politika iyileştirme çalışmalarının etkin rol üstlendiği bilinmektedir.

2.2.2.3. Yaşlılık ve Sosyal Hizmet

Sanayileşme döneminden itibaren insanların yaşayış biçimlerinde ciddi değişiklikler söz konusu olmuştur. Özellikle gelişen tıp teknolojileri ile sanayi dönemine kadar, çok gerilerde olan ortalama yaşam süreleri, zamanla yüksek rakamlara ulaşmıştır. Yaşam süresinin uzamasının getirdiği sonuç olarak da yaşlı nüfusunda ciddi artış gözlenmektedir. Bakım maaliyetlerinin yüksek olmasından, sanayi devrimi ile birlikte kent yaşantısında aile üyelerinin bir çoğunun aktif iş yaşantılarının olmasından ve yaşlıların evde bakımlarının zor olmasından dolayı, yaşlıların yük olarak görülmelerine sebep olmuştur. Bu durum da zaman içerisinde bir sosyal sorun olmaya başlamıştır. Yaşlıların gelir, statü, güç kayıpları ile karşılaşmaları, negatif ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olabilmektedir (Kornblum ve Julian, 2001: 314).

Yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan fiziksel dezavantajların dışında psikolojik ve sosyal ilişkilerde de değişimler söz konusu olmaktadır. Yaşlılık ile bu durumlar arasında doğrudan ilişkilerden söz etmek mümkündür. Sosyal refahın sağlanabilmesi için bireyin doğumundan ölümüne dek bütün süreçlerde, aktif ve uyumlu olması önemli görülmektedir (Oktik, 2004).

Yaşlılık; doğrudan ekonomik, sosyal, toplumsal kalkınma ile ilişkilidir. Sanayileşme süreci ve kentleşme süreci, toplumsal değerlerin değişimine ve ailenin işlevsel yapısında değişikliklere uğramasına yol açmıştır. Yaşlı nüfusun giderek yükselmesi, yaşanan alanlarda da onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde değişiklikler yapılması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu durum, toplumsal dönüşümlerin ve demografik değişimlerin yaşlılık konusundaki talepleri nasıl etkilediğini göstermektedir (Emiroğlu, 1991)

Yaşlı nüfusun zaman içerisinde sosyal sorun şeklinde tanımlanması, refah hizmetlerinin ve sosyal politikaların oluşturulmasına sebep olmuştur. Ülkeler, kendi sosyal refah seviyelerine bağlı olarak yaşlı bireylere yönelik çeşitlilik gösteren sosyal hizmet düzenlemeleri sunmaktadır. Bu kapsamda yaşlılar için farklı sosyal hizmet modelleri geliştirilebilmektedir (Garvin ve Tropman, 1992: 299)

2.2.2.4. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet

Yoksulluk ile toplumların gelişmişlik düzeyleri arasında doğrudan bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Gelişmiş toplumlarda yoksulluk düzeyi düşük seviyelerde gözlenirken, gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde ise bu düzey daha yüksek gözlenmektedir (Tufan ve Karataş: 2006: 15).

Sosyal hizmetin tarihsel sürecine bakıldığında, yoksulluk sosyal hizmetin ortaya çıkış sebeplerinin başında gelmektedir. Sanayileşen toplumların ardından işsizliğin artması, yoksulluğu da beraberinde getirmiştir. Zaman içerisinde çeşitli gönüllü toplulukların yoksul ailelere destek olmasıyla birlikte ilk sosyal hizmet çalışmaları resmi olarak başlamıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı öncesi yoksulluğun sebeplerinin bireysel başarısızlıklar, bireylerin tembellikleri ya da yeteri kadar kazanç elde edilememesi gibi unsurlarla ilişkilendirilmekteydi. Savaş sonrası bu algı değişmiş, yoksulluğun devletlerin ekonomik düzeylerinden, sosyal yapılarından etkilendiği anlaşılmaya başlanmıştır. Günümüzde değişen ihtiyaçlar doğrultusunda sağlanan sosyal hizmet çalışmaları da revize edilmiştir (Stern, 1997: 48-50).

2.2.2.5. Okul ve Sosyal Hizmet

Okul sosyal hizmeti (OSH), çocukların bulundukları yaş ve gelişim dönemleri, aile dinamikleri ve genel yaşam koşullarından kaynaklanan sorunların çözümüne odaklanan, öğrencilerin ihtiyaç duydukları hizmetlerden en iyi şekilde faydalanmalarını ve bu sayede eğitim başarılarına katkıda bulunmalarını sağlamayı amaçlayan önemli bir sosyal hizmet uygulama alanıdır (Duyan, t.y.: 220).

“OSH”nin temel amacı öğrencilerin akademik başarılarına odaklanmak, başarısızlığa sebep olabilecek unsurların ebeveynlere de odaklanarak ortadan kaldırılmasıdır. “OSH” uygulamalarının etkinlik odakları, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi, riskten koruma ayrıca riskin önlenmesine yöneliktir. Bu kapsamda, okula uyum sorunları yaşayan öğrencilerin, özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin, farklı sebeplerle okula devam problemi gösteren veya okulu bırakmak mecburiyetinde olan gençler, risk altındaki aileler, travmatik durumlara maruz bırakılan öğrenciler ve aileleri gibi çeşitli ihtiyaç gruplarına müdahale edilmektedir. “OSH”, en genel itibarıyla çocukların, gençlerin okulda ve okul çevresiyle ilişkili alanlarda karşılaştıkları sorunların çözümünlerine odaklanarak okul ortamlarında önemli bir rol oynamaktadır.

“OSH”, çocukların, gençlerin okul ortamlarında ve okul çevresinde, aile ortamlarında korunmasını sağlamaktadır. Gereken önleyici müdahalelerin sağlanması,

bireylerin günlük yaşamlarını sürdürdükleri alanlardan başlatılmasını sağlamak temel esaslardandır. Ayrıca okul sosyal hizmetinin amacı; çocukların, gençlerin her türlü ihmal ve istismardan korunabilmeleri için gereken ortamın sağlanmasıdır. Okul sosyal hizmeti, okullarda çalışan personellerin de çocuklara karşı uygulayabilecekleri şiddet, istismar durumlarını da engellemektir. Okul ortamlarında öğrencilerin başarısızlıklarına sebep olabilecek, unsurların saf dışı bırakılması yapılan diğer çalışmalar arasındadır.

“OSH”, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullardaki öğrencilerin sağlıklı bir öğrenme ortamında başarılı olmalarına destek sağlayan bir destek türüdür (Duman, 2000: 35).

2.2.2.6. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Hizmet

Bağımlılık, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bağımlılığı; *“Hasta organizma, ilaç ve çevrenin birbirleriyle etkileşmesi sonucu meydana gelen, arzu edilmeyen oluşumdur”*, şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2004). Bağımlılık, bireyin psikolojik veya fiziksel açıdan bir nesneye, bir kişiye veya bir varlığa karşı engelleyemeyeceği bir şekilde zararlı olduğunu bilmesine rağmen, engelleyemeyeceği derecede istek duyması olarak tanımlanabilir (Aksu, 2024).

Uyuşturucu madde bağımlılığı olan kişilerin tedavileri, kullandıkları maddeye, maddeyi kullandıkları süreler ve kişilik özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Tedavi yaklaşımı genellikle ilaç tedavisi, psiko-sosyal tedavi ve bağımlı bireyin toplum ile bütünleşmesini hedefleyen çeşitli müdahalelerden oluşur (Köknel, 1998: 251).

Tanımlarından da anlaşılacağı üzere bağımlılık, bireyin farkında olarak devam ettirdiği ve kronikleşen durumlarla eşleşmektedir. Birey bağımlılaştırıcı durumun veya nesnenin farkında olsa da bu duruma karşı yeterince direnç gösterememektedir. Yukarıda yapılan tanımlamalara bakıldığında bağımlılığın sadece nesne özelinde değil, durumlarla da ilişkilendirilebileceği belirtilmektedir. Özellikle yineleyici ve karşı konulamaz davranışlara yönelten durumlar da bağımlılığın tanımlanmasında kullanılmaktadır.

Ögel (2014)’e göre, uyuşturucu madde bağımlısı olan bireylerin tedavilerinde, bütün bireyler için geçerli olabilecek ve uygulanabilecek bir tek tedavi yönteminin bulunmadığı ve bundan dolayı uygulanılacak tedavi yöntemlerinin bütün bireyler için özelleştirilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun dışında etkili bir tedavi, yalnızca bireylerin madde kullanımlarına odaklanmamalı; ekonomik, sosyal, ve hukuki sorunları da değerlendirilmelidir. Madde bağımlılığı tedavisinin hedefleri arasında, uyuşturucu

bağımlısı bireylerin sosyal, ruhsal, fiziksel iyileşmesini sağlamaktır. Ayrıca, bağımlı bireyin kullanılan maddeden tamamen uzaklaşmasına ve bırakmasına yardım etmek, kendisine, çevresine, topluma zarar veren davranışlarını azaltmaktır (Ögel, 2014).

2.2.2.7. Suçluluk ve Sosyal Hizmet

Downs ve arkadaşlarına göre, Tarihsel açıdan bakıldığında, birlikte yaşamının getirmiş olduğu düzen olgusu farklı toplumlarda, toplumların kendi kurallarını geliştirmelerini sağlamıştır. Yasalar toplumlara göre farklılık göstermekle birlikte uygulanış biçimleri de farklılık göstermektedir. Örneğin; Türkiye Anayasası ile Amerikan Anayasası maddeler ve uygulanış biçimleri açısından farklılık göstermektedir. Toplumun yasa veya kurallarına aykırı davranan bireylerin, grupların cezalandırılması, sosyal adaletin sağlanabilmesi ve caydırıcılık olması açısından temel teşkil etmektedir. 1900'lü yılların başlarından itibaren diğer bir çok alanda olduğu gibi; özellikle sosyal hizmet; suç kavramına ve cezalandırılma yöntemlerine de farklı bakış açıları eklenmiştir. Bireyin suç işlemesine sebep olabilecek farklı sebepleri olabileceği gibi, toplumsal unsurların da bireyi suç işlemeye itebileceği fikri yaygınlaşmaya başlamıştır. Yine 1900'lü yılların başlarında, suçlunun cezalandırılmasının yetersiz kaldığı, bireyleri suç işlemeye iten sebeplerin araştırılması da gündem olmuştur. Özellikle bireyi suça iten sosyal ve ekonomik nedenlerin yönetimden kaynaklanabileceği de düşünölmeye başlanmıştır. Bireyi suça iten sebeplerin sosyal ve ekonomik nedenlerden kaynaklanabileceği, dolayısıyla yönetimden kaynaklanabileceği gibi düşönceler, suç işleyen bireylerin topluma tekrardan kazandırılabilimleri ve gerekli rehabilitasyon çalışmalarının yapılabilmesi durumlarını da teşvik etmiştir. Suç işleyen bireylerin cezalarını çektikten sonra, damgalanmamaları ve suça geri dönmemeleri için teşvik edici, pozitif yaklaşımlar zaman içerisinde alanyazında yerini almıştır. Sosyal hizmetin bu bağlamdaki rolü, önlemsel müdahale yöntemlerine odaklanarak suçların işlenme sebeplerini araştırıp, cevapları bulduktan sonra, olası suçlara henüz ortaya çıkmadan müdahale etmek, mevcut suç oranlarının düşmesi için araştırma ve geliştirmeler yapmak, cezasını çeken suçluların topluma yeniden kazandırılmaları için gerekli çalışmaları yapmaktır (Downs vd., 2004, 242-245).

Zaman içerisinde suç işleyen bireylerin cezaları bittikten sonra iş hayatına adapte olabilmeleri için gerekli yasal çalışmalar sağlanmıştır ve özellikle suç işlemeye itilen çocukların ve gençlerin yeniden topluma kazandırılabilmelerine yönelik programlar geliştirilmiştir (Denney, 1998).

2.2.2.8. Engellilik ve Sosyal Hizmet

Geçmişten günümüze engellilik alanında bazı gelişmeler (engelli bireylerin toplum tarafından kabul edilmesinden, engelli bireylerin bağımsız yaşam becerilerini desteklemek için çevre düzenlemelerinin yapılması gibi) yaşanmış olup, engellilerle ilgili ilk tarihi bulgulara 45 bin yıl öncesinde rastlanmaktadır. Eski Mezopotamya dönemlerinde engelli bireylerin çalışma yaşamına dahil edildiğine dair de bazı bulgular bulunmuştur (Kocaömer, 2008). Tarihin en eski kanunlarından olan Hammurabi kanunlarında, engellilere yönelik kanun maddelerine rastlanmıştır (Güloğlu, 2021).

Engellilik, bireyin doğum öncesinde, doğum esnasında veya doğum sonrasında çeşitli nedenlerle bir veya aynı anda birden çok alanda yaşadığı zorluklar nedeniyle toplumun kendisinden beklenen rolleri yerine getirememesinden dolayı bireye atfedilen tanımlamadır. Bu bağlamda, engellilik kavramının toplum tarafından bireye yüklenen beklentilerden ortaya çıktığını söylemek mümkün olacaktır. Alanyazında, son yıllarda engelli birey yerine üzerinde daha çok durulan ifade yöntemi, “yetersizlikten etkilenen birey” şeklindedir (Özkubat vd., 2016), (Küçüközyiğit, M. ve Şafak P., 2015), (Çitil vd., 2018).

01.07.2005 tarihli 5378 sayılı kanuna göre; engelli birey, toplum içinde diğer bireylerle eşit koşullarda tam veya etkin bir şekilde katılımını sınırlayan çeşitli düzeylerde ruhsal, zihinsel, fiziksel ve duyuşsal yeti kayıplarıyla mücadele eden ve çevresel etmenlerden de etkilenen kişidir (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

Engelli bireylerin, toplum tarafından kabul görmeye başlaması, özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından etkilenen bireylerden dolayı şekillenmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında ve bitiminde, savaş gazilerine karşı duyulan sorumluluk duygusuyla engellilerin topluma adaptasyonu ön plana çıkmıştır. Devamında gazilerin rehabilite edilmeleri için çalışmaların yapılması şeklinde ilerlemiştir. Başlangıçta, medikal bakış açısıyla ele alınan engellilik, zamanla engelli bireylerin ihtiyaçlarının toplum tarafından karşılanması yönünde ilerlemiştir. Ülke için savaştan ve bu süreçte uzuvlarını veya organlarını kaybeden bireylerin yaşadığı travmaların çözümüne yönelik gelişmeler hızla artmıştır (Ünlü vd., 2022).

1980’li yıllarda Amerika ve İngiltere’de yapılan engellilik çalışmalarına ağırlık verildiği ve 2000’li yıllarda yapılan çalışmaların evrensel düzeyde yaygınlık gösterdiğini söylemek mümkündür (Yelçe, 2020: 4).

Engellilik, her toplumda mevcut olan çok yönlü bir gerçekliktir. Bu olgu, öncelikle toplum sağlığına etki eden bir konudur ve daha sonra insan hakları ve gelişim açısından önem taşır (WHO, 2015: 1).

Engelli bireylerin en çok karşılaştıkları problemler, özellikle gündelik hayatlarını sürdürürlerken kamusal alanların bu yetersizlikleri azaltabilecek veya ortadan kaldıracabilecek yeterince çalışmaların bulunmamasıdır. Bunlara; çevre düzenlemeleri, yol çalışmaları, eğimli yol yapımı, bedensel yetersizlik için özel tasarlanmış asansör ve taşıyıcılar örnek olarak gösterilebilmektedir (Kornblum ve Julian, 2001: 42-43). Yukarıda da belirtildiği üzere toplumun bireyden beklentileri üzerinden varlığını sürdüren engel kavramı, bu tarz yoksunluk ve eksik çalışmalardan dolayı daha da fazla dikkat çekmektedir.

Engelli bireylerin karşılaştıkları bir diğer husus ise engelli bireylerin yoksulluk durumlarıdır. Zaten normal bireylerin yaşadıkları şartlarda yaşamakta zorluk yaşayan engelli bireylerin, iş bulmaları ve maddi bağımsızlıklarını kendi başlarına devam ettirmeleri halen çok mümkün olmamakla birlikte bu konuda yapılan çalışmalar sınır teşkil etmektedir. Engelli bireyin dışlanması önlemek, toplumla bütünleşmesini sağlamak ve birey olarak maddi bağımsızlığını sağlayabilmesi adına destekleyici sosyal politika çalışmalarının artırılması ve uygulamalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Yukarıda anlatılan süreçler dikkate alındığında, sosyal politikaların birincil düzeyde destekçileri, sosyal hizmet uzmanları ve araştırmaları olacaktır. DSÖ'nün ifadesine göre, bugünkü dünya nüfusunün yaklaşık 1.3 milyar bireyi engelli bireylerden oluşmaktadır. Mevcut toplam nüfusun yaklaşık %16'sına tekabül etmektedir ve bir çok anlamda normal bir bireye göre dezavantajlı durumdadır (WHO, 2023). Yukarıdaki açıklamalar göz önüne alındığında, gerek engelli bireylere gerekse ailelerine yönelik yapılacak sosyal hizmet politika ve çalışmalarının henüz çok yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu yoksunlukların giderilebilmesi için engelli bireyler ile ilgili çeşitli alanlarda faaliyet gösteren bireylerin desteğine, çalışmalarına, araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2.2.9. Çocuk Refahı

Çocuk refahı sosyal hizmetin ve diğer politikaların belki de üzerinde durması gereken en önemli uygulamalardan, çalışma alanlarından birisidir. Bir çok araştırma, çocukluk döneminde yaşananların yetişkinlik dönemi için ileriye dönük mesajlar içerdiğini göstermektedir (Örnek bk. Yunus Tozan, S. (2019), Peker, E. (2017)). Bu anlamda gelecek kaygısı taşıyan ve gelişmiş sosyal refah arzulayan toplumların en çok odaklanmaları gereken sosyal hizmet modeli çocuklarla sosyal hizmettir. Sadece sosyal hizmet alanında değil bir çok alanda çocuklar için yapılacak olan yatırımlar, gelecek için toplumların kaderini belirlemektedir. Bu anlamda yapılacak olan sosyal hizmet

alışmaları, koruyucu ve önleyici müdahaleler içerirse bir çok problem henüz ortaya çıkmadan giderilebilir (akt. Reynolds vd., 2001).

21. yüzyılın başlarında, ocuk refahına yönelik yaklaşımlar önceki dönemlere kıyasla daha farklı bir odak benimsemiştir. Önceden genellikle yoksulluk, şiddet etrafında şekillenen sosyal hizmet çalışmaları, günümüzde evrim geçirmeye başlamıştır. şu anda, çocukları şiddetten korumanın yanı sıra, aile ihtiyaçlarını karşılama ve zaman içerisinde cinsel istismara karşı koruma yöntemlerine daha fazla vurgu yapılmaktadır (Garvin ve Tropman, 1992: 342).

ocuk ve aile alanlarındaki çalışmalar, 1950'lerden bugüne kadar önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu dönemde, ülkelerin aile ve ocuk hizmetlerine yönelik çeşitlenen sosyal politikalar üretilmesinin dışında, Birleşmiş Milletler ve bir çok uluslararası örgütlerin ocuk ve ailelerin faydalarının geleiştirilmesine yönelik politikalara etkin bir şekilde katkı sağladıkları bilinmektedir. Bu çabalar arasında, ülkemizin de destekçisi olduğu 1990 yılında yürürlüğe giren Uluslararası ocuk Hakları Sözleşmesi ne çıkmaktadır (Garvin ve Tropman, 1992: 334-335).

3. TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE SOSYAL DESTEK UYGULAMALARI

Dünyada, sosyal refah ve sosyal devlet kavramlarının ilk olarak Sanayi Devrimi sonrasında artan işsizlik ve yoksulluk temellerinden ortaya çıktığı bilinmektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte artan işsizlik zaman içerisinde işsizliğin ve yoksulluğun artmasına sebep olmuştur. İlk zamanlarda yoksulluğun bireylerin kendilerinden kaynaklandığı düşünceleri zaman içerisinde yerini, devletlerin ekonomi politikalarının ve gelişmişlik düzeylerinin de bireylerin yoksullukları üzerinde etkin olduğuna dair düşüncelerle yer değiştirmeye başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkardığı temel terimlerden biri, “refah devleti” kavramıdır. Refah devleti, toplumun mensubu olan bireylerin, ayırım gözetmeksizin asgari düzeyde refahlarını tedarik edebilen devlet şeklinde tanımlanmaktadır. Refah devleti ile sosyal devlet terimleri arasında belirgin ayrımlar bulunmaktadır. Özbudun'a göre, sosyal devletin temel amacı, sosyal adaleti sağlamak ve herkesin insan onuruna uygun bir yaşam standardını elde etmesini sağlamaktır. Bu, sosyal güvenliği ve refahı temin etmekle sorumlu olan bir devlet anlayışını ifade eder (Özbudun, 1998: 102).

Alanyazında bir çok kaynakta sosyal devlet ile refah devleti kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldıkları gözlemlenmesine rağmen bazı kaynakların bunları ayırdıkları da görülmektedir. Toplum merkezli yaklaşımı benimseyen sosyal devlet anlayışının tersine refah devleti birey merkezlidir. Sosyal devlet anlayışı, bireylerin insani yaşama uygun koşullarda yaşayabilmeleri ve toplumla birlikte olabilmeleri için gereken çalışmaları sağlamayı amaçlarken, refah devleti çoğunlukla bireylerin refahını dolaylı olarak desteklemeyi hedefler (Bozkurt vd., 1998: 224-225). Sosyal devlet, toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi için ilgili konularda; sosyal güvenlik, işsizlik, yoksulluk, yaşam standartlarının iyileştirilmesi; gerekli adımları atan ve ilgili sorumlulukları yüklenen devlet modelidir (Karataş, 2001: 277). Sosyal devletin ekolü, İngiltere'de ortaya çıkan ve kapitalizmin, işsizliğin olumsuz etkilerini hafifletmek amacıyla sanayi devrimi döneminde benimsenen bir çözüm arayışıdır (Küçükkaraca, 2010: 43). Refah devletinin hedefi, sadece gelir dağılımının düzenlenmesi veya sosyal sorunların çözülmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda maddi koşulların iyileştirilmesi, sivil toplum yapısının ve siyasi hakların güçlendirilmesi, ve demokrasinin işlevselliğinin artırılması gibi daha geniş ideallere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu noktada cevaplanması gereken soru, "devletlerin bu hedefleri nasıl ve ne tarz metodlarla yerine getireceği, sorusudur. Bu hedeflere ulaşmanın öncelikli

yolu ise sosyal eşitlik açısından hayati bir öneme sahip olan toplumun bütün fertleri için asgari düzeyde bir gelirin temin edilmesinden geçmektedir (Marshall, 1963: 103-114).

Yoksul bireylerin desteklenmesi için çeşitli gönüllü organizasyonlarla başlayan süreçlerin zaman içerisinde yerini daha düzenli ve formal kurumlara bırakması şeklinde ilerlediği gözlemlenmektedir. Alanyazında daha çok 1983 yılı temel alınmasına rağmen Cumhuriyetin İlanı'nın kısa bir süre ardından kurulmuş olan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (SSYB)'nin ilk çalışmaları yaptığı söylenebilir. 30 Ekim 1923'te Refik Saydam tarafından planlanan, tıbbi ve toplumsal yardım bunun en bariz örneğidir. 1941 yılında yürürlüğe giren mevzuata bakıldığında, Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ve 1949 tarihli Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun çalışmalarının önem arz ettiğini belirtmek mümkün olacaktır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanan sosyal hizmet çalışmaları zaman içerisinde Türkiye'de de formal dönüşümlerle alandaki yerini artırmıştır (ASPB, 2024).

1945 yılında faaliyetlerine başlamış olan Birleşmiş Milletler'in teşviği ile, 1959 yılında Türkiye'de Sosyal Hizmetler Enstitüsünün Kurulmasına Dair Kanun'un kabulü gerçekleşmiştir (Selcik ve Güzel, 2016: 466-467). 1961 Anayasası'nın bu manada asıl hareketliliğin başlangıcı olduğunu söylemek gerekir. Özellikle 1961 Anayasası'nın girişinde yer alan, *“insan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak için”* ifadesiyle 2. maddesinde sosyal devlet olduğunun vurgusunun yapılması, sosyal adalete atıfta bulunduğunu açıkça göstermektedir. Yine 48. maddede sosyal güvenliğin önemine, bu bağlamda devletin bunları temin etmekle yükümlü olduğuna, gerektiği takdirde sosyal yardım ve sosyal sigorta kuruluşlarının faaliyete geçmesini teşvik etmesi gibi atıfları da dikkati çekmektedir (1961 Anayasası).

Yukarıda bahsi geçen 1959'da kabul edilen kanuna istinaden 1961 yılında Ankara'da Sosyal Hizmetler Akademisi faaliyete geçirilmiştir. İlk etapta SSYB'na bağlı olarak hizmet veren kurumun görev ve yetkileri, 1963'te çıkan kanunla birlikte Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü(SHGM)'ne devir olmuştur. 1960'lardan sonra bazı çalışmaların bu alanlara henüz yoğunlaştığını ve bu çalışmaların 1983 yılındaki 2828 sayılı Kanun'un altyapısını oluşturduğunu ve devletin bu tarihlerden itibaren dikkatini verdiği temel hususlardan biri olduğunu söylemek mümkün olacaktır. 1963 ile 1972 tarihleri arasında yer alan 1. ve 2. Beş Yıllık Kalkınma Planları çerçevesinde çocuk refahı konusu daha çok üzerinde durulan çalışmalar arasında yer almış ve 1983'e gelindiğinde ise Çocuk Esirgeme Kurumu(ÇEK) ile SHGM, Sosyal Hizmetler ve Çocuk

Esirgeme Kurumu(SHÇEK) çatısı altında birleşmiştir. 1983'te SSYB'ye bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu(SHÇEK) hizmete geçmiştir (Çiçek, 2010). SHÇEK'nin kurulmasıyla, kurumsal yapıda başlayan bir gelişme yaşanmış ve devletin sorumlulukları kısmen kabul edilmiştir. Fakat sosyal yardım konusunda, sadece sosyal dayanışma ve hayırseverlik değil, aynı zamanda sosyal yardımların bir hak olarak algılanması gerektiği anlayışı gelişmemiştir. Özellikle Avrupa'daki refah devletlerinde yoksullukla baş etmede önemli araçlar olarak geliştirilen bu hizmet alanları, Türkiye'de istenilen seviyelere ulaşamamıştır (Cılga, 2001).

2828 sayılı kanunun 3. Maddesinde sosyal hizmete ilişkin esasları belirten, “Sosyal Hizmet Kanunu” tanımına göre; sosyal hizmetler, bireylerin ve ailelerin doğal yaşam koşullarından kaynaklanan veya kontrol dışında meydana gelen maddi, manevi ve sosyal eksikliklerinin giderilmesine, ihtiyaçlarının karşılanmasına ve sosyal sorunlarının çözülmesine yardımcı olmak için düzenlenmiş, planlı bir hizmet ağıdır. Bu sistem, bireylerin yaşam standartlarını artırmaya ve daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamaya odaklanır şeklinde tanımını yapılmış olup, alt maddelerde bu kapsama dahil olan birey ve gruplarla ilgili detaylı tanımlamalara yer verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 1983). Sosyal hizmet uygulama ve yasalarını 3294 sayılı kanunla, 1986 yılında kurulan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” takip etmektedir. 3294 sayılı kanunda yer verilen unsurlar arasında; gelir adaletsizliğine karşı mücadele etme, yoksulların desteklenmesi, toplumsal dayanışma, sosyal barışın tesis edilmesi gibi başlıklara yer verilmiş ve desteklenmiştir (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 1986). 1989 yılında “Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,” yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile aile yapısının korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahın artırılmasına yönelik kararların alındığı gözlemlenmektedir (Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1989). 1990 yılında, KHK ile kurulan “Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü”, kadınların statülerini güçlendirmeyi ve haklarını korumayı amaçlayan bir kurumdur. 2004 yılında ise yeniden yapılandırılmıştır, böylece kadınların haklarını daha etkin bir şekilde savunmaya ve desteklemeye odaklanılmıştır (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2004). 1997 yılında “Özürlüler İdaresi Başkanlığı” kurulmuştur. Bu kuruluşun temel hedefi, engellilere sunulan hizmetlerin verimli, düzenli ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda faaliyete geçen kurumun belli başlı görevleri; yurtiçi ve ülkeler arası kurumlar arasındaki işbirliklerini destekler, engellilerle ilgili yurt çapında politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur, engellilerin karşılaştığı sorunları belirler ve bunların

özüm yollarını araştırır şeklinde belirlenmiştir. Farklı kurumların kendi başlarına ve bazen birbirinden habersiz olarak çalışması, sosyal hizmetlerde düzensiz ve adil olmayan uygulamalara neden olmuştur. Karmaşaya sebep olan bu durumun üstesinden gelmek için sosyal refah hizmetlerinin merkezi bir otorite altında birleştirilmesi fikri öne çıkmıştır. Bu amaçla, 2011’de kabul edilen 633 sayılı KHK ile “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)” kurulmuştur. Bakanlığın kurulmasından sonra, kamu alanında sosyal hizmet uygulamalarını yürüten tüm kurumlar ve kuruluşlar, daire başkanlıkları çatısı altında veya genel müdürlük çatısı altında birleştirilmiştir (Selcik ve Güzel, 2016: 466-468).

Temel hizmet faaliyetlerinden biri olan gençlik hizmetleri için yeni bir düzenleme yapılmamış olup, bunun yerine bu alan Gençlik ve Spor Bakanlığı’na devredilmiştir. Gençlik ile ilgili hizmetlerin sosyal yükümlülüğü ise ASPB bünyesindeki ÇHGM’ye bağlanmıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü faaliyetlerine son verilmiş olup, ilgili bakanlığın çatısı altında yenilenmiş genel müdürlük faaliyete geçirilmiştir. ATHGM ise ASAK’nın görevlerini üstlenmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) ise Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) adı altında yeniden yapılandırılmıştır. Yeni yasa ve yönetmeliklerle, özürlüler ve yaşlılarla ilgili daire başkanlıkları tek çatı altında birleştirilerek kurulan ilgili genel müdürlük, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) olmuştur. Faaliyete geçen Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı ise ASPB’ye bağlanmış olup faaliyetlerine bu şekilde devam etmiştir. Bu değişikliklerle, ASPB doğrudan sosyal hizmetlerle ve yardımlarla alakalı hizmet ve yetkileri kendi bünyesinde toplamış, yeniden yapılandırmıştır. Ayrıca, ASPB’nin görev ve yetki alanına engelliler, kadınlar, şehit yakınları, çocuklar, yaşlılar, gaziler dahil edilmiştir (Selcik ve Güzel, 2016: 467).

ASPB, belirli hedef gruplarını kapsayan sosyal strateji ve politikaları düzenlemek, bu gruplar için ilgili hizmet, yardım ve diğer ilgili faaliyetlerini yürütmek, yetkili ve sorumlu kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. ASPB’nin kanununda ailenin önemi vurgulanarak, artan boşanma ve aile dağılmalarını engelleme amacıyla aileyi merkez alması öngörülmüştür (Kesgin, 2012: 41-54). Nitekim isim seçimi tesadüfi değildir. Ailenin muhafazakar yapısına ve bütünlüğüne odaklanan bakanlık ismini bu temellere dayandırmaktadır. Toplum içinde artan aile problemlerine karşı, aile bütünlüğünü koruma adına önleyici bir yaklaşım benimsenmiştir. Önceden kadınlardan ve aile yapısından sorumlu olan bakanlık, bu yeni yapılanma içinde aileyi, temel bir değer olarak ele alarak sorunları ele almış ve bu bağlamda engelliler, kadınlar, çocuklar ve yaşlıları da içeren bir yaklaşım

benimsemiştir. Bu yaklaşım eleştirilere maruz kalmış olsa bile, sosyal hizmette bütüncül bir yönelimle, aile odaklı bir anlayışın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu düzenleme ile bireyleri tek tek ele almak yerine, aile bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, muhafazakâr bir bakış açısı için tutarlı bir adımdır.

Sosyal içerikli hizmetler, geçmişte başbakanlık veya ilgili devlet bakanlıklarına bağlı olarak sunulmaktaydı. İlgili hizmetlerden sorumlu devlet bakanlıkları, başbakana yardımcı olmak üzere kurulmuştu. Devlet bakanlıkları yasa gereği, bakanlar kurulunda ilgili koordinasyonu sağlamak ve mühim konularda bilgi ve deneyimlerini paylaşmak amacıyla oluşturulmuştu. Bu şekilde bakanlıklar, başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteriyor ve ilgili konulardaki kuruluşların yönetimleri ve koordinasyonları hakkında sorumlu hale gelmişti (Eryılmaz, 2002).

2011 yılında yapılan düzenlemeyle meydana gelen en önemli değişikliklerden birisi, eşgüdümün ve koordinasyonun sağlanmaya çalışılmasının vurgulanmasıdır. Ayrıca, sosyal içerikli hizmetlerin uygulanmasında özel sektörün de rol alması sağlanmıştır. Bu duruma istinaden ASPB, sadece temel hizmetleri gerçekleştiren birim olmaktan ziyade, kapsayıcı yöntemlerle ve uygulamalarla hizmetlerin gerçekleştirilmesini sağlayan merkezi birim olarak konumlanmıştır. Bu düzenleme ile birlikte, sosyal hizmetin bazı destekleyici unsurlarının yerelden yönetimlere, gönüllü faaliyet gösteren kuruluşlara, gerçek ve tüzel kişilere devredilme olasılığı ortaya çıkmaktadır. Gönüllü faaliyet gösteren kuruluşlar ve şirketler, bu düzenleme kapsamında belirlenme ve denetlenme durumuna bağlı olurlarken, eş zamanlı biçimde kamusal ödevlerin yerine getirilmesinde ve sistemin işleyişinde mühim olan bazı görevleri üstlenebileceklerdir. Bu sayede bakanlık, hizmet denildiğinde akla gelen egemen bir rol olmaktan çıkabilir. Bu bağlamda bakanlığın; genel ve bütün ulusu ilgilendiren politikaları belirlemek, denetlemek ve koordinesini sağlamak, yenilikçi ve ulus çapında stratejilerin geliştirilmesi ve rehberlik edilmesi gibi görevlere odaklandığı gözlemlenmektedir (Kesgin, t.y.: 67).

2017’de yapılan oylamaların ardından, Temmuz 2018 tarihinde hükümet sisteminde yapılan değişiklikle, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ASPB tek çatı altında “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)” olarak yeniden yapılandırılmıştır. Nisan 2021’e gelindiğinde ise ilgili bakanlıklar yeni bir kararname ile tekrardan ayrı iki bakanlığa dönüştürülmüştür. Bu tarihten günümüze ilgili bakanlıklar “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı”, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı” olarak hizmetlerini sürdürmektedirler (Işıksan, 2023: 29). 2000’li yıllardan itibaren yönetimin değişmesi ile

birlikte süreç sosyal politikalarda ve sosyal yardımlarda farklı bir ivme kazanmıştır (bk. Şekil 1).

Sosyal Yardımlar (Sosyal yardımlara ayrılan kaynak sürekli artmıştır.)			
	2002	2001	Artış
Sosyal Yardım Miktarı (Milyar TL)	1,3	97,8	75 Kat
Sosyal Yardımlar / GSYH	%0,38	%1,36	3 Kat
Sosyal Yardımlar / Merkezi Bütçe	%1,19	%6,11	5 Kat

Sosyal Yardımların Kurumsal Dağılımı (2021)			
Sıra No	Kurum	Aktarılan Tutar (TL)	Pay (%)
1	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	74.751.991.319	76,5
2	Belediyeler	11.276.970.779	11,5
3	Kredi ve Yurtlar Kurumu	7.479.582.881	7,6
4	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	2.822.455.182	2,9
5	Milli Eğitim Bakanlığı	1.282.301.670	1,3
6	Vakıflar Genel Müdürlüğü	174.762.427	0,2
Toplam		97.788.064.258	100

Şekil 1. Sosyal yardımlara ayrılan kaynaklar ve sosyal yardımların kurumsal dağılımı

Yapılan alanyazın taramasında, Türkiye’de çoğunlukla sosyal destek kavramının sosyal yardımlarla özdeşleştirildiğini ve sosyal desteğin diğer boyutlarıyla ilgili belirleyici çalışma ve araştırmaların yapılmadığı gözlemlenmiştir. Ancak yine de yapılan araştırmalarda ve özellikle 21. yüzyılın başlarından itibaren faaliyete geçirilen sosyal yardımların yanında, bir çok alanda sosyal desteğin sağlandığını ve çalışmaların yapıldığını söylemek mümkün olmaktadır. Özellikle 2000’li yılların başlarından itibaren sağlık alanında ve toplumun dezavantajlı grupları için atılan adımlara bakıldığında, sosyal politikalarda önemli gelişmeler olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Sağlık alanında hala bir çok ülkenin ilerleme kaydedemediği gözlenmekte olup; ülkemizde; yoksul kimselerin sağlık alanındaki mağduriyetlerinin giderilmesi için atılan adımlar arasında yeşilkart uygulaması önem arz etmektedir. 1992 yılında başlatılan yeşilkart uygulaması, maddi açıdan yetersiz olan bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için başlatılan bir uygulamadır. İlk zamanlarda bu hizmetten çok

fazla yararlanabilen bireyler mevcut değilken, 2010'larda bu sayı yaklaşık 10 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. 2008 yılında ise yeşilkart uygulaması artık kimlik kartları ile özdeşleştirilmiş ve sağlık hizmetlerinden faydalanmak isteyen bireyler sadece kimlik kartlarıyla gereken hizmetlerden faydalandırılmışlardır (Işıkkhan, 2023).

Dünya geneline bakıldığında, engelli nüfusu azımsanamayacak düzeydedir. Ülkemizde engellilerle ilgili ilk adımlar 1980'lerde atılmıştır. 1990'ların başlarında, ilgili araştırmaların sonuçlarına dayanarak, kurumsal bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. 1997'de, Başbakanlığa bağlı olan Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuş olup, 1999 yılında ise birinci Özürlüler Şurası düzenlenmiş ve 2005'te ikinci Özürlüler Şurası gerçekleştirilmiştir (Kara, 2016: 253). Önemli gelişmelerin yaşandığı 2000'li yıllarda, engellilerin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik önemli adımlar atılmıştır. 5378 sayılı kanun, engelliliğin önlenmesi ve engellilerin; bakım, eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenliği ve rehabilitasyonu gibi alanlardaki sorunlarının çözümü ve topluma katılımlarının sağlanması amacıyla alınan önlemleri kapsamaktadır. Bu kanun, çevre ve şehircilik düzenlemeleriyle, yetersizliği olan bireylerin kullanımına uygun olmasını sağlamak amacıyla çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Ayrıca, toplu taşıma araçlarının engelli bireylerin ulaşımına, erişilebilirliğine uygun hale getirilmesi ve engelliliğe yönelik ayrımcılıkla mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yetersizlikten etkilenen bireylere yönelik bakım hizmetlerine odaklanılarak, çeşitli bakım hizmetleri ve rehabilitasyon modellerinin sunulduğu görülmektedir. Bu hizmetler, engelli bireylerin ihtiyaçlarını dikkate alarak planlanmıştır. 2010 yılında anayasada yapılan düzenlemeyle, engelliler dahil edilmek üzere farklı gruplar için pozitif ayrımcılığın uygulanmasını içermektedir. Aynı şekilde, 42. madde, 50. madde ve 60. madde, devletin yetersizlikten etkilenen bireylerin korunmasını ve topluma uyumlarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağını ifade etmektedir (Taşpınar, 2021: 42).

Yetersizlikten etkilenen bireyleri desteklemek ve haklarının korunması gayesiyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2001'de bir sözleşme oluşturma kararı almıştır. "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme" 2006'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir ve ülkemiz, diğer seksen ülkeyle beraber bu sözleşmeyi imzalayanlar arasında yer almıştır. Bu sözleşme, engelli bireylerin medeni, kültürel, siyasi ve ekonomik haklarını temel alan ilk uluslararası resmi döküman olarak öne çıkmaktadır (Kara, 2008: 100). Engelli bireylerin haklarına saygı gösterilerek, toplumda diğer bireylerle eşit fırsatlara sahip olmaları ve yaşamın her alanında herhangi bir ayrımcılığa veya dışlanmaya maruz kalmadan yaşamaları büyük önem taşımaktadır.

Engelli bireylerin, toplumla uyum içinde ve eşit şartlarda yaşayabilmesi, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, özgür ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri, toplumda ayrımcılığı sona erdirmeye sürecinin bir parçası olarak nitelendirilebilir.

2003 yılında faaliyete geçen ders kitaplarının; fırsat eşitliği sağlanabilmesi için; ücretsiz dağıtılması uygulaması önemli bir sosyal destek adımıdır. Bu tarih öncesinde, öğrenciler çoğunlukla bir üst sınıflardan kitapları satın almak veya temin etmek durumundaydılar. Özellikle yoksulluğun yüksek düzeyde olduğu Anadolu coğrafyasında, kaynaklara ulaşmak çok zor olabilmekteydi. Ancak bu durumun oluşturduğu dezavantajlı durumlardan biri ise israfın artmasıdır.

Üniversite öğrenimine devam eden öğrencilerden durumu yetersiz olan öğrencilere sağlanan burs miktarları günümüz şartlarında bir çok açıdan yetersiz olsa da 1985 yılında faaliyete geçen geri ödemeli bursların 2004'ten sonra yoksul durumda olan bireylerin çoğuna geri ödemesiz olarak verilmeye başlandığı görülmektedir. Günümüzde ise burs alan öğrenci sayısı, öğrenim kredisi alan öğrencilerin yaklaşık yarısına tekabül etmektedir. Ayrıca eğitime başka kasaba, ilçe veya şehirde devam etmek durumunda kalan öğrencilere, durumlarının yetersiz olmasından dolayı sağlanan diğer destekler arasında, okul servislerinin temin edilmesi ile ulaşımın sağlanması veya konaklama için yurt desteklerinin sağlanması oldukça önemli destekler arasındadır.

1992 yılında faaliyet göstermeye başlayan ve günümüzde “Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü” olarak faaliyet gösteren kurumun bir çok faaliyet alanının dışında, şartları sağlaması halinde, yurt dışında öğrenim görmeye hak kazanan ve lisansüstü öğrenimlerini tamamlamak isteyen öğrencilere bilgilendirme, eğitimsel destek ve maddi destekler sağlanmaktadır.

Teknoloji çağının bazı gerekliliklerinin sağlanması ve bilgiye ulaşımın kolaylaşması adına, Türkiye’de internet tabanlı çevrim içi platformların yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durumun en faydalı yanlarından biri ise vatandaşların ihtiyaçları olan hizmetlerin, devlet tarafından elektronik ortamlarda sağlanarak bilgiye ulaşımın kolaylaştırılmış olmasıdır. “E devlet” olarak hizmet veren elektronik platformun içinde bilgiye ulaşılabilirlik açısından bir çok hizmet faaliyet göstermektedir. Özellikle son dönemde faaliyete geçen ve bir çok vatandaşın faydalandığı bireysel öğrenmeyi destekleyen bazı çevrim içi kursların da eklenmesi önemli adımlar arasında yer almaktadır. Özellikle teknoloji alanında bireylere bir çok alanda destek olabilecek yazılım programları eğitimi, yeterli teşvik ve bilgilendirme hizmetleriyle ilerleyen zamanlarda oldukça faydalı olabilecektir. 2024 yılında bir çok hizmetin ve bilginin edinim yolunun teknoloji olduğu dikkate alınırsa, fiziksel okulların zaman içerisinde

yok olacağını söylemek zor olmayacaktır. Bu anlamda, bu girişimin devlet destekli ve organize şekilde yürütülmesi, daha sağlıklı bir izlenim oluşturmaktadır.

Sosyal desteğin kapsamlı şekilde yürütülebilmesi için faaliyet gösteren temel kurumlar arasında merkezi yönetim dışında, yerel yönetimler de önemli görev sorumluluklar üstlenmektedirler. Devletin yönetim açısından her yerde ve alanda aktif olabilmesi çok mümkün olmamakla beraber yerel yönetimler, yerinde ve hızlı sorunların çözülmesinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda hızlı çözümler üretilebilmesi, mikro sorunların tespit edilebilmesi açısından; yerel yönetimlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bütün olarak bakıldığında, yerel yönetimlerde tespit edilen durumların merkezi yönetimi etkileme ve ilgili politikaların merkezi yönetim tarafından oluşturulmasında da doğrudan etkisi olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Sosyal belediyecilik düşüncesi, belediyelerin sosyal görevlerini artırarak yerinden yönetimlere sosyal düzeyde planlama yapma ve düzenleme sorumluluğu verir. Bu doğrultuda, kamu harcamaları sosyal amaçlara yönlendirilirken, dezavantajlı durumların giderilmesi, toplumsal dayanışmanın sağlanması ve entegrasyonun teşvik edilmesi, sosyo-kültürel etkinliklerin desteklenmesi için gerekli yatırımların yapılması önemlidir. Ayrıca, sosyal güvenlik unsurlarının sağlanması ve adaletin zayıflamasını önlemek için yerel yönetimlere ilgili sorumlulukların verilmesi, önemli unsurlardan birisidir (Akdoğan, 2002:15). Sosyal belediyecilik yönetim anlayışı, yerel yönetimleri yalnızca altyapı hizmetleriyle sınırlamaz, aynı zamanda sosyal sorunların giderilmesinde de doğrudan rol almasını sağlar (Toprak ve Şataf, 2009: 15). Belediyeler tarafından yürütülen sosyal hizmetlerin kalitesi ve etkililiği, hizmeti sunan belediyenin büyüklüğüne, kaynaklarına, personel niteliğine, hizmetleri alan toplumun kalkınmışlık düzeyine ve diğer ayırt edici özelliklerine göre değişir (Ateş, 2009: 93). Belediyelerin sorumluluk alanında bulunan hizmetler, giderek çeşitlenmekte ve gittikçe sosyal odaklı hizmete doğru evrilmektedir. Belediyelerin sağlamış oldukları hizmet yöntemlerinin genişlemesinde, yerel halkın talepleri ve ihtiyaçları; belirleyici unsurlar olmaktadır. Zaman içerisinde değişen talep ve ihtiyaçlara göre de değişkenlik göstermektedir.

Tüm bunların dışında sosyal hizmet ve desteklerin yeterli olduğunu söylemek pek mümkün olmayacaktır. Türkiye'de sosyal hizmet ve yardım konularının öneminin yeterince vurgulanmadığı ve refah devleti ilkesinin tam anlamıyla benimsenmediği gözlemlenebilir. Bu durum, sosyal hizmetlerin ve yardımların genel kamu gündeminde yeterince yer almadığını göstermektedir (Yalman, 2007). Yapılan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere yoksulluğun tanımı daha çok kapitalizmin tanımına benzemektedir. Yoksulluğun kıyaslanma yönteminin, genel itibari ile devletlerin gelişmişlik düzeyi ile

ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda gelişmiş devletler ile geri kalmış ülkeler kıyaslandığında; bu ülkeler arasında yoksulluk tanımlamalarının farklılık göstereceğini söylemek mümkün olacaktır. Örneğin; sosyal refah açısından iyi düzeyde olduğu düşünülen bir ülkede, yoksulluk yüksek model araç alınamaması olabileceken, sosyal refah açısından geride kalmış bir ülkede, bireylerin yiyecek bulmakta zorlanması ve beslenme yetersizliklerinin olması sosyal destek ve refah açısından öncelikli gündem olabilmektedir. Bu durum zamansal ve tarihsel olarak da öncelik sırasına göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, savaş dönemlerinde sağlık desteği bir çok açıdan en önemli unsur olabilirken normal zamanlarda refah seviyesi bir bütünlük içerisinde değerlendirilir ve bireyin bütüncül olarak tam iyilik hali değerlendirilmektedir.

4. ALGILANAN SOSYAL DESTEK

Sosyal devlet anlayışına göre, ekonomik büyüme, sosyal refahın artması, sosyal sorunların çözümüyle mümkün olabilmektedir. Günümüzde küreselleşen dünyada, sosyal sorunların arttığı ve neoliberal politikaların etkisiyle devletlerin sosyal refah anlayışlarında ve ekonomi uygulamalarında değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu değişim sürecinde, merkezden yönetim anlayışının yerini bir bakıma yerelleşme ve özelleşmeye doğru evirdiğini söylemek mümkün olmaktadır. Bu kapsamda, devletin yönetim anlayışında, sosyal sorunların ele alınmasında yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektör oluşumlarına sorumluluklar vererek işbirliği ve ortak yönetim anlayışını güçlendirmektedir (Pehlivan, 2010).

Çeşitli zorluklarla başa çıkarken, merkezi hükümetlerin benimsediği politikaların etkisi büyük olsa da; bireylerin, toplumla ve devlet ile arasındaki ilişki bağlamında; belediyeler, bireylerin sorunlarını görmeye ve çözmeye en yakın birimlerin başında gelmektedir. Bu hizmetlerin amaçları, sosyal belediyecilik yaklaşımının bir neticesi olarak toplumsal denge, toplumsal ilerleme ve toplumsal uyumu desteklemektir (Pehlivan, 2010).

Sosyal destek, en genel anlamda maddi destek, duygusal destek veya bilişsel destek olarak incelenebilir. Maddi destek, bir kişinin günlük yaşamında gereksinimlerini karşılamak için başkaları tarafından sağlanan finansal yardımdır (Ardahan, 2006). Duygusal destek ise, empati, şevkat, bir gruba aidiyet, sevgi gibi temel sosyal ihtiyaçların karşılanmasıdır (Yıldırım, 1997). Bilişsel destek ise, bireylerin sorunlarını giderebilmelerine yardımcı olacak bilgilerin ve yardımların sunulmasıdır (Ardahan, 2006). Bireyin kendisini keşfetmesine ve kişisel değerini tanımasına yardımcı olan geri bildirimler, zihinsel destek olarak nitelendirilebilir. Okul ortamlarında akranların akademik destekte bulunmaları, yeni personelin eski personellerden bilgi ve işleyiş hakkında yeni kazanımlar edinmesi bilişsel desteğe örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal destek algısı, kişinin kendisine yönelik genel değerlendirmesini yansıtır. Sevildiğini, değer verildiğini, gerektiğinde yardım alabileceğini ve ilişkilerinin tatmin edici olduğunu düşünen kişinin, algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olarak nitelendirilir. Sosyal destek algısı, bireylerin kalıcı özellikleri kadar, değişken nitelikte olan bireysel tutum ve bireylere göre farklılık gösteren mizaç gibi faktörlerden de etkilenir. Bazı uzmanlara göre, sosyal destek algısının kişinin benlik saygısını artırıcı yönü bulunmaktadır ve sağlıklı bir yaşama sahip olunmasında oldukça önemli bir role

sahiptir (Özgür, 1991). Yukarıdaki tanımlamalardan yola çıkılarak yapılacak değerlendirmede, algılanan sosyal desteğin, bireylerin yaşantılarına ve beklentilerine göre değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkün olacaktır. Bu bağlamda, bireylerin içinde bulundukları çevresel ve sosyal koşullara göre beklentilerinin farklılık göstereceğini belirtmek gerekmektedir. Tıpkı bireylerin yemek kültürleri gibi, eğlence ve farklı etkinliklerden keyif almaları gibi sosyal destek algısı da değişkenlik göstermektedir.

Sosyal destek algısını yöneten diğer unsurlardan biri ise modern çağda yaygınlaşan teknoloji ve kitlelere yönelik medya platformlarıdır (Laughey, 2010). Bireylerin internet vasıtasıyla dünyanın herhangi bir yerindeki haberlere ulaşmaları saniyeler içerisinde gerçekleşmektedir. Artık herkes, dünyanın dört bir yanında diğer insanların nasıl yaşantılar içinde olduklarını görmekte ve kıyaslamalarını daha genel yapabilmektedirler. Ancak bu tarz sosyal platformlarda propaganda ve reklamlara yoğun şekilde maruz kalmak da bireylerin algılarını olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Laughey (2010)'a göre, haber sağlayıcıları, paylaşımlarının ne kadar tarafsız olduğunu bildirirler bile, yapılan haberlerin daha fazla okuyucuya ulaşmak için suni taraflarının olabileceğini belirtmektedir (Laughey, 2010). Bu duruma örnek olarak bireylerin; yakın tarihte çıkan Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili görüş ve düşüncelerine sosyal medya platformlarından ulaşmak mümkün olmaktadır. Durum biricik olmasına rağmen Rusya yanlısı bireylerin savaşın kaçınılmaz olduğunu, Ukrayna yanlısı bireylerin ise Ukrayna vatandaşlarına haksızlık yapıldığını ve savaşın tamamen haksızlık içerdiğini belirttiklerini söylemek mümkün olmaktadır. Bu da bireylerin içinde bulundukları durum ve yaşantılarına göre ve geçmiş yaşantılarına göre algılarının değişkenlik göstereceğini belirtmektedir (Durur, 2011).

İnsanların yaşamın zorluklarıyla başa çıkmalarında ve stresin olumsuzluklarına karşı koymalarında; sosyal bağlantıların oldukça önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Yapılan bir araştırmada; kişiler arasında devam ettirilen etkileşimin, stresle baş etme ve stres kaynaklı olumsuz etkilere karşı direnç gösterme konularında bireylere yardımcı olduğunu gösteren destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır (Özgür, 1993). Kişiler, zor zamanlarda veya sıkıntı içinde olduklarında, aile üyeleri, akrabalar ve diğer sosyal ilişkiler gibi sosyal destek kaynaklarına başvururlar. Bu sosyal destek, fiziksel sağlığın üzerinde ve genel iyi hissetme konusunda da olumlu etkilere sahiptir (Okyayuz, 1999).

Sorias (1986)'a göre, sosyal ilişkilerin algılanış şekilleri ve sosyal ağların bireyler üzerinde bıraktıkları etkiler algılanan sosyal destek olgusu ile yakından ilişkilidir.

Sosyal ağ, bireylerin ve çevrelerindeki diğer insanların birbirleriyle kurmuş oldukları bağları, ilişkileri ifade etmede kullanılan terimlerden biridir. Sahip olunan sosyal ağların birey tarafından destekleyici olup-olmadığının değerlendirmesi ise algılanan sosyal desteğin tanımını ifade etmektedir (Sorias, 1986).

Taysi (2000)'ye göre, algılanan sosyal destek terimi en çok da sosyal ağ terimi ile ilişkilendirilebilir. Sosyal ağlar, bireylere sosyal destek tedarikinin sağlandığı temel unsurlardan birisidir; bireylerin yaşamlarında önemli olan, bireylerin etkileşim içerisinde oldukları sosyal çevreden oluşmaktadır. Sosyal destek ağları çoğunlukla; ebeveynler ve arkadaş çevresinden oluşmaktadır. Arkadaşlara yönelik algılanan olumlu sosyal desteğin; bireylerin kendilerini yeterli ve başarılı hissetmelerine imkan sunduğu, bireylere mevcut yeteneklerini geliştirmelerine ve daha sağlıklı benlik algılarını oluşturmalarına destek sağladığı bilinmektedir (Taysi, 2000).

Sosyal desteğin, bir çok fiziksel ve ruhsal hastalığın, seyri ve süresi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Diğer bir deyişle sosyal destek, bireylerin sağlıkları ile ilişkili önemli bir sosyal faktördür. Sosyal desteğin, strese sebebiyet veren durumların meydana gelmesini ve sonuçlarını farklı düzlemlerde etkilediği düşünülmektedir. Yakın ilişkiler, sosyal desteğin önemli bir parçasıdır. Sosyal desteğin bir anlamda stresin ortaya çıkmasını engelleyebileceği; stresin ortaya çıktığı örneklerde ise bireyin algılayışını etkileyebileceği, bireye zor zamanlarında yardımcı olabileceği ve stres ile başa çıkma stratejilerini olumlu etkileyebileceği bilinmektedir (Sorias, 1988a; 1992).

Bruhn ve Philips (1984), sosyal desteğe olan ihtiyaç ve sosyal desteğe ulaşılabilirliğin, bireylerin yaşantıları süresince değişkenlik gösterebileceğini ve bir çok farklı durum tarafından etkilenebileceğini ifade etmektedir.

Bruhn ve Philips (1984)'e göre, algılanan sosyal desteğin olumlu olarak nitelendirilebilmesi için bazı şartların sağlanması gerekmektedir. Öncelikle birey, sosyal desteğin bir ihtiyaçtan dolayı meydana gelebileceğini bilmeli ve ihtiyaç duyulan sosyal desteğin ulaşılabilir olduğunu algılamalıdır. Akabinde, bireye sunulan sosyal desteğin birey tarafından nasıl değerlendirileceğinin de bilinmesi gerekmektedir. Anlaşıldığı üzere bir çok değişken, sosyal destek kullanımını ve algısını etkilemektedir. Bireylerin sosyal desteğe olan ihtiyaçları, ihtiyaçları olan sosyal desteği elde etmek istemeleri ve kullanmaya başlamaları bireylerin sosyal destek algılarını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir (Bruhn ve Philips, 1984).

Sosyal destek, çift taraflı bir süreçtir. Sosyal desteği alan ile sosyal desteği sunan birey veya bireyler arasındaki değişimin sağlandığı süreci ifade etmektedir. Sosyal destek algısı; bireylerin algılayış biçimlerine, geçmiş yaşantılarına, bireylerin özgün

durumlarına göre değişkenlik gösterebilirken; bu durum sağlanan sosyal destek sonuçlarını da doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Destek alan ile desteği sağlayan aynı duruma şahitlik ederlerken, desteğin sonundaki değerlendirmeleri tamamen farklı olabilir. Sonuç, iki taraf açısından da değerlendirilmesi gereken bir süreç olmaktadır. Sonuçları değerlendirildiğinde sosyal desteği sunan tarafın temel beklentisi, pozitif sonuçlar elde etmek iken desteği alan tarafından süreç pozitif, nötr veya negatif etkilerin ortaya çıkması olarak algılanabilir. Bu durumda bireyler aşığdaki dört farklı şekilde etkilenebilirler (Diewald ve Sattler, 2010).

4.1. Gerçekten Elde Edilen Sosyal Destek

Bu destek türünde belli zaman aralığında bir desteğin verilip verilmediğine dair sorgulama yapılmaktadır. Yapılan sorgulama hem desteği yapan hem de desteği alan açısından değerlendirilmektedir (Diewald ve Sattler, 2010). Bu bakış açısı; belirli bir dönemde ve belirli bir desteğe ihtiyaç duymayan veya duymamış olanların desteksiz olarak değerlendirilmesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Aynı şekilde, destek sağlamaya hazır bulunan bir bireyin olmasına rağmen, bu dönemde destek talebinde bulunulmaması durumu da bir sorun ortaya çıkmaktadır (Bruns, 2012).

4.2. Ulaşılabirliği Bakımından Algılanan Sosyal Destek

Gerçekten sağlanan sosyal desteğin aksine, alıcının ihtiyacı olduğunda destek bulabileceğine olan inancını içermektedir (Diewald ve Sattler, 2010). Bu bağlamda edinilmiş olan sosyal desteğin dışında, bireylerin ihtiyacı olduğu takdirde sosyal desteğe ulaşılabilecekleri düşüncesi de önem arz etmektedir ve bireylere olumlu etki sağlamaktadır. Bu destek türünde, gerçek anlamda temin edilmiş bir destek veya faaliyete başlamış bir destek söz konusu değildir. İlgili durum sadece destek ihtiyacı olan bireyin algılarıyla alakalıdır. Bir hareketlilik söz konusu olmadığı için ilgili desteğin var olmayışının ne tarz sonuçlar doğurabileceği tartışmaya açılamamaktadır. Destek sağlayıcının perspektifinden bakıldığında, gerektiğinde bu desteği sunup sunmayacağı ve buna hazır hissetmesi paylaşılamazlık içermektedir (Bruns, 2012:108).

4.3. Daha Ayrıntılı Yönden Sosyal Destek Gereksinimi

Sağlık ve belirli stres koşullarıyla ilişkilendirilen sosyal destek gereksiniminden bahsedilmektedir (Diewald ve Sattler, 2010). Bu duruma örnek olarak, tıbbi sosyal destek gösterilebilir.

4.4. Yeterlilik Bakımından Algılanan Sosyal Destek

Bu sosyal destek türünde, ihtiyaç duyulduğunda sunulan veya sunulmaya hazır olan sosyal desteğin yeterliliği incelenmektedir. Bu bakış açısı, hem alıcının hem de vericinin perspektifini içermektedir. Dolayısıyla, ihtiyaç anında alınan yardımın yeterliliği; sadece sosyal destek alıcısı tarafından değil; aynı zamanda desteği sağlayanın da alıcının ihtiyaçlarına yanıt verip vermediği açısından değerlendirilir (Bruns, 2012).

Sosyal destek, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma süreçlerini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Ancak kişiler, çevrelerindeki sosyal destekleri kendi deneyimleri ve algıları doğrultusunda yorumladığından, kişilerin şahsi sosyal sermayelerine atfettikleri anlam büyük önem taşımakta ve yorumlar kişiden kişiye değişkenlik göstermektedir. Bugüne kadar yapılan araştırmalardan anlaşılabacağı üzere, elde edilen sosyal destek ile algılanan sosyal destek arasında ciddi farklılıkların olduğu belirtilmektedir (Bullinger ve Nowak, 1998: 102).

4.5. Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Sencar (2007)'in yaptığı "Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli araştırmaya göre, otizmlili çocuğa sahip anne-babaların algılanan sosyal destek düzeylerinin pozitif yönde artış göstermesi durumunda, aynı ebeveynlerin stres düzeylerinde azalma olduğu tespit edilmiştir. Algılanan sosyal desteğin bu anlamda stres üzerinde etkin olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Oktan (2005)'in yaptığı, "Yalnızlık Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Ergenlerdeki Öfkenin Gelişimine Etkisi" isimli çalışmasında; aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu tespitin dışında dikkate değer olan diğer bir tespit, pozitif yönde yüksek algılanan sosyal destek düzeyinin bireylerin adapte olabilme problemlerinin daha kolay üstesinden gelinmesi üzerinde de etkin olduğudur. Algılanan sosyal destek düzeyi yüksek bireyler, daha kolay adapte olabilmektedir.

Bınar (2011)'in yaptığı, "Sığınma Evinde Kalan Kadınların Algıladıkları Sosyal Destek İle Stresle Başa Çıkma Tarzları Ve Umut Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" isimli araştırmasında, arkadaş ve aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyi ile sığınma evinde kalan bu kadınların, umut seviyelerinin düşük seviyede pozitif, anlamlı bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Ustabaş (2011)'in yaptığı, 8. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin, saldırganlık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında, saldırganlık ve algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş olup, aynı öğrencilerin algılanan sosyal destekleri pozitif yönde artış gösterdikçe saldırganlık düzeylerinin düşüş gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Özetle, algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan bireylerin daha az saldırgan davranışlar sergilediği tespit edilmiştir.

Mutlu (2012)'nin yaptığı, yaşlı bireylerin yaşam tatminleri ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında; yaşlı bireylerin özel bir insana yönelik algılanan sosyal destek düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı kadınların, yaşlı erkek katılımcılara göre, özel bir insana yönelik algılanan sosyal destek düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların cevapladıkları ölçek sonucunda da yaşlı bireylerin tatmin düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek düzeyi pozitif anlamda yüksek olan yaşlı bireylerin tatmin düzeylerinin diğer bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Albayrak ve arkadaşlarının (2014)'te yapmış oldukları, “Üstün Zekalı Ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi” isimli çalışmalarında; aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyinin bireylerin benlik algıları üzerinde etkin olduğu, öğretmen ve arkadaşlara yönelik algılanan sosyal destek düzeyinin ise bireylerin benlik algıları üzerinde etkin olmadığı tespit edilmiştir. Annenin öğrenim düzeyinin ve aile sosyo-ekonomik durumunun da bireylerin benlik saygılarını etkilediği, babanın öğrenim düzeyinin ve cinsiyet değişkeninin ise bireylerin benlik saygıları üzerinde etkin olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Peker (2014)'ün, sosyal destek ve umudun, diyabet hastalarının ülser rahatsızlıklarının iyileşmesi üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında; algılanan sosyal desteğin pozitif yönde yüksek olduğu bireylerde iyileşme oranının diğer hastalara kıyasla daha yüksek olduğu ve umut düzeyinin yükseldiği tespit edilmiştir. Sosyal destek algısının pozitif yönde yüksek olması, iyileşme üzerinde pozitif, umutsuzluk üzerinde ise negatif etkiye sebep olmaktadır.

Zalanköy (2015)'in, tıbbi sosyal hizmete başvuran kişilerin algılanan sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında; algılanan sosyal destek düzeylerinin düşük olduğu, katılımcıların ailelerine yönelik algılanan sosyal destek düzeylerinin orta seviyede olduğu, arkadaş ve özel bir insana yönelik algılanan sosyal destek düzeylerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmadan hareketle, tıbbi sosyal hizmete

başvuran bireylerin sosyal destek düzeyleri genel itibari ile düşük seviyede tespit edildiğinden, ilgili bireylerle sosyal destek faaliyetlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda çalışmaların yapılması gerektiği yorumu yapılabilmektedir.

Fırat ve Kaya (2015)'nın yapmış olduğu, “yurtta veya ailesinin yanında kalan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ve stresle başa çıkma stillerinin incelenmesi” isimli çalışmalarında ailesi ile birlikte yaşayan bireylerin, yatılı öğrencilere göre algılanan sosyal destek düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin yükseldikçe stres ile başa çıkma süreçlerinde daha başarılı oldukları da tespit edilmiştir.

Özdemir (2017) tarafından yapılmış, “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Destek Algılarıyla İlgili Olarak Sınav Kaygısı Ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi” isimli araştırmada, aileye yönelik ve öğretmene yönelik algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça, aynı öğrencilerin sınava yönelik duydukları kaygı düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, algılanan sosyal desteğin pozitif anlamda yüksek düzeyde olması, umut düzeyinin yüksek olması ve umutsuzluğun azalması üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Emirdağı (2018)'nin yapmış olduğu, “Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Sahip Anne Babaların Çocuklarını Kabul-Red Düzeyleri İle Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi” isimli çalışmasında, ebeveynlerin çocuklarını kabul-red etme düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin orta veya düşük olduğu durumlarda, kabul-red düzey puanlamalarının da orta veya düşük seviyelerde olduğu tespit edilmiştir.

Turgut (2014)'un yaptığı araştırmaya göre algılanan sosyal destek ile zeka düzeyinin iş tatminine etkisinin incelenmesi çalışmasında, katılımcılardan cinsiyeti erkek olan bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin kadınlarla kıyaslandığında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gümüş (2015)'ün, evli bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile yaşam doyumlarının belirlenmesi çalışması sonucunda, erkeklerin algılanan sosyal destek düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sorias (1988b)'ın yürüttüğü, algılanan sosyal desteğin ruh sağlığını koruyucu etkisinin belirlenmesi çalışmasında, erkeklerin algılanan sosyal destek düzeylerinin kadınlardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Altıparmak (2009)'ın yürüttüğü, huzurevinde kalan bireylerin yaşam doyumunu ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında, erkeklerin özel bir insandan edinilebilecek olan sosyal destek algısı (ölçeğin alt boyutlarından biri), kadınlardan daha düşük çıkmıştır.

Bursa (2010)'nın yapmış olduğu, fiziksel engelli bireylerin algılamış oldukları sosyal destek düzey tespiti çalışmasında, yaş ilerledikçe algılanan sosyal destek düzeyinde azalma olduğu tespit edilmiştir. Yine Bursa (2010)'nın yapmış olduğu, fiziksel engelli bireylerin algılamış oldukları sosyal destek düzey tespiti çalışmasında, katılımcıların öğrenim düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Özkul (2019)'un yapmış olduğu, psikososyal destek için çalışan personelin algılanan sosyal destek düzeyi çalışmasında, ilgili personellerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Türksever (2020)'in yapmış olduğu, yoksul kadınlar tarafından algılanan sosyal destek düzeyi çalışmasında, ilgili katılımcıların öğrenim düzeylerinin algılanan sosyal destek düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Aksüllü (2002)'nün yapmış olduğu, evde ve huzurevinde kalan yaşlı bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin tespiti çalışmasında, gelir durumunu yeterli olarak işaretleyen bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kök (2014)'ün yapmış olduğu, psikiyatri polikliniğinde tedavi gören hastaların algılanan sosyal destek düzeylerinin tespiti çalışmasında, gelir düzeyi arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin de artış gösterdiği görülmektedir.

Bahar (2005)'in yapmış olduğu, huzurevlerinde kalan yaşlı bireylerin kaygı ve depresyon düzeylerinin tespiti çalışmasında, huzurevlerinde kalan bireylerin, yakınlık derecelerinin yüksek olduğu akrabaları ile irtibat halinde olmanın, aynı bireyleri daha huzurlu ve mutlu hissettirdiği tespit edilmiştir.

Dedeli ve arkadaşlarının (2008) yapmış oldukları, kanser hastalarının algılanan sosyal destek düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmada, kanser hastalarının yaş düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Bekiroğlu ve Demiröz (2020)'ün yapmış oldukları, Toplum Sağlığı Merkez'lerinden hizmet edinen ağır ruhsal hastalıklı bireylerin sosyal işlevselliklerinin tespitine yönelik çalışmalarında, ağır ruhsal hastalığı olan bireylerin, yaş farklılıkları ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Özkayan (2019)'ın yaptığı, inmeli hastaların algılanan sosyal destekleri ile depresyon ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, bireylerin

algılanan sosyal destek düzeyleri ile öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Dinç (2020)'in yapmış olduğu, “Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastaların Psikolojik İyi Oluş Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi” çalışmasında; evli hastaların algılanan sosyal destek düzeylerinin, evli olmayan bireylere göre istatistiki olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Okanlı (1999)'nın yaptığı, hemşirelik önlisans öğrencilerinin ailelerine ve arkadaşlarına yönelik algılanan sosyal destek ve anksiyete düzeyleri ilişkisini incelediği çalışmasında; elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ailelerine ve arkadaşlarına yönelik algılanan sosyal destek düzeyleri ile aynı öğrencilerin anksiyete düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, algılanan sosyal destek düzeyi pozitif anlamda yükseldikçe anksiyetenin düştüğü tespit edilmiştir.

Erdeğer (2001)'in lise öğrencilerine yönelik yaptığı; algılanan sosyal destek düzeyi ile yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, yalnızlık düzeyleri yüksek olan öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada, öğrencilerin arkadaşlarına yönelik memnuniyet düzeyleri yüksek olanların, algılanan sosyal destek düzeylerine dair elde edilen puan ortalamaları da yüksek tespit edilmiştir.

Çeçen (2008)'in 521 katılımcı ile üniversitede öğrenim görmekte olan öğrencilerin cinsiyet ve anne-baba tutumlarına göre algılanan sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında; elde edilen bulgulara göre, anne-baba tutumları ekseninde öğrencilerin hissettikleri yalnızlık düzeyleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Demirtaş (2007)'in; ilköğretim 8. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkabilme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, elde ettiği bulgulara göre stresle başa çıkabilme düzeyleri ile algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bulgulara göre, 8. sınıfta öğrenim görmekte olan bu öğrencilerin hissettikleri yalnızlık düzeyleri arttıkça stres ile başa çıkabilme düzeylerinin azalmakta, ailelerine yönelik algıladıkları sosyal destek arttıkça da stres ile başa çıkabilme düzeylerinin artmakta olduğu tespit edilmiştir.

Kozaklı (2006)'nın; üniversitede öğrenim görmekte olan öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile hissettikleri yalnızlık duygusu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, aile-arkadaş-özel bir insana yönelik algılanan sosyal destek düzeyi ile hissedilen yalnızlık düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Elde edilen

bulgulara göre, algılanan sosyal destek düzeyi pozitif yönde artış gösterdikçe hissedilen yalnızlığın azaldığı tespit edilmiştir.

Aytekin (2005)'in; doğumdan itibaren kalp problemleri olan çocuklara sahip ebeveynlerin, umutsuzluk düzeyleri, ruhsal problemleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, bazı ebeveynlerin bazı ruhsal problemlerinin olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgulara göre, bu ebeveynlerin ailelerine yönelik algılanan sosyal destek düzeylerinin pozitif olması durumunda çeşitli ruhsal problemlerinin azaldığı tespit edilmiştir.

4.6. Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lustig ve arkadaşlarının (1992), arkadaşlara yönelik algılanan sosyal destek ve ebeveynleri boşanmış çocukların uyum düzeyleri üzerine yapmış oldukları araştırmada, örneklem grubu 9-14 yaş aralığındaki çocuklar olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre ebeveynleri boşanmış çocukların arkadaşlarına yönelik pozitif yönde algılanan sosyal destek düzeylerinin uyumları üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Algılanan sosyal destek ile ilgili bir diğer araştırma, Hashima ve Amato (1994) tarafından yapılmıştır. “Yoksulluk, Sosyal Destek ve Ebeveynsel Davranış” isimli bu araştırmada, ceza ve destek verici olmayan davranışların, aynı çocukların algılanan sosyal destek düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, cezaya maruz kalan ve destekçi olmayan ailelerin çocuklarının algılanan sosyal destek düzeyleri maddi-manevi yönlerden düşük çıkmıştır. Aynı bireylerin aileye yönelik algılanan sosyal desteklerinin düşük olmasından dolayı dış kaynaklar aracılığıyla bu yoksunluğu gidermeye çalıştıkları belirtilmiştir.

Hadadian (1994) tarafından, yetersizlikten etkilenmiş ve normal çocuğa sahip ebeveynlerin stres ve algılanan sosyal destek düzeylerine yönelik yapılan araştırmada; yetersizlikten etkilenen çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeylerinin normal çocuğa sahip ebeveynlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada anne ve babaların stres düzeylerinde anlamlı bir fark bulunamamış olup arkadaşlara yönelik ve akrabaya yönelik algılanan sosyal destek düzeyleri ile stresin ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle; arkadaş ve akrabalara yönelik algılanan sosyal destek düzeyi pozitif anlamda yüksek olan ebeveynlerin stres düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Levitt ve arkadaşları (1994) tarafından, çocukluk ve erken ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal destek ve başarı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada;

maddi-manevi sosyal desteklerin bireylerin akademik başarılarının üzerinde etkin olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada; temin edinilen sosyal destek düzeyinin yüksek olduğu ve sosyal destek sağlayıcılarının olumlu tutumlar sergiledikleri durumlarda, bireylerin akademik başarılarında olumlu artış olduğu belirtilmiştir.

Rosenfelt ve Richman (1998) tarafından; risk altındaki ergenler arasında düşük sosyal destek ve başarı ilişkisinin incelendiği araştırmada örneklem grubu olarak 6-8-9 ve 12. sınıflardan toplamda 525 kişinin katılımı sağlanmıştır. Algılanan sosyal destek düzeyinin yüksek olması durumunun, bireylerin akademik başarılarını pozitif yönde etkilemekte olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, daha etkin sosyal destek sistemleri üzerinde çalışılmasının bireylerin akademik başarılarını artırabileceği, faydalı olabileceği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Helsen ve arkadaşları tarafından (2000), ergenlik döneminde duygusal sorunları ve anne-babaya yönelik algılanan sosyal destek ile arkadaşlara yönelik algılanan sosyal desteğin incelendiği çalışmada, 2198 ergen katılımcının dahil edildiği örneklem grubunun yaş aralığı 12-24 olarak belirlenmiştir. Erken ergenlik döneminde, anne ve babaya yönelik algılanan sosyal destekte düşme yaşandığı, arkadaşlara yönelik algılanan sosyal desteğin is aynı dönemde artış gösterdiği tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada, duygusal problemlerin az veya fazla hissedilmesi üzerinde temel etkenin anne ve babalara yönelik algılanan sosyal destek olduğu tespit edilmiştir.

Windle (1991), aileye yönelik ve arkadaşlara yönelik algılanan sosyal destek düzeyi ile depresyon belirtileri ve suça yönelik davranışların ilişkisini incelemiştir. Araştırma kapsamına, 975 ergen birey dahil edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, arkadaş ve aileye yönelik algılanan sosyal destek ile depresyon belirtileri ve suçluluk arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiye göre, aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyi düştükçe, depresyon ve suça yönelme eğilimi de benzer sıklıkla artış göstermektedir.

Malecki ve Demaray (2002) tarafından yapılan; tampon olarak sosyal desteğin sosyo-ekonomik statü ile akademik performans arasındaki ilişkisinin incelendiği çalışmada; 6 ile 8. sınıflardan toplamda 125 bireyin katılımı sağlanmıştır. İlgili çalışmada risk altında olan ergenlerin algılanan sosyal destekleri ve adaptasyon sorunları ilişkisi değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, okul uyum düzeyi ile algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek ile okul uyum düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan sosyal desteği pozitif yönde yüksek olan öğrencilerin okula daha iyi uyum sağladıkları tespit edilmiştir.

Nicpon ve arkadaşlarının (2006) yapmış oldukları; yalnızlık ve sosyal desteğin yeni kolej öğrencilerinin akademik performansları ve devamlılıkları üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmada; örneklem grubu olarak 401 kişinin katılımı sağlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kadın ve erkek katılımcıların hissettikleri yalnızlık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle algılanan sosyal destek düzeyi olumlu anlamda yüksek olan bireylerin yalnızlık hissetme seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde algılanan sosyal destek düzeyi ile okula devamlılık düzeyleri arasında, pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Algılanan sosyal destek düzeyi olumlu anlamda yüksek olan öğrencilerin okula devamlılık düzeyinin diğer öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çıkarımlara göre, yalnızlık seviyesinin azaltılması için ve okul devamlılığının artırılabilmesi için algılanan sosyal desteğin yüksek olması gerekmektedir. Ancak ilgili çalışmada algılanan sosyal destek ile akademik performans arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Ganellen ve Blaney (1984)'in; sosyal destek ile dayanıklı kişilik arasındaki ilişkinin inceledikleri çalışmalarında; sosyal desteğin bireylerin psikolojik dayanıklılıkları üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre daha fazla algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin nispeten yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Groesser (1998)'in yaptığı; hemşirelerin algıladıkları sosyal destek ile psikolojik dayanıklılıklarının stres açısından değerlendirmesini yaptığı çalışmasında; hemşireliğe yeni başlayan bireylerin stresi tehdit unsuru olarak değerlendirdikleri ve daha uzun süredir hemşirelik yapan bireylerin ise stresi gelişim için olumlu bir araç olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Olsen ve arkadaşlarının (1999) yapmış oldukları; yetersizlikten etkilenmiş çocuk sahibi ailelerin psikolojik dayanıklılıklarıyla algılanan sosyal destek ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyleriyle psikolojik dayanıklılıkları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Aileye yönelik algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça psikolojik dayanıklılığın da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Weiss (2002) tarafından; yetersizlikten etkilenmiş çocuğu olan anneler ile normal çocuğa sahip olan annelerin stres düzeyleri üzerindeki etkilerin algılanan sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık açısından incelenen çalışmada; psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan annelerin, algılanan sosyal destek düzeylerinin fazla, stres düzeylerinin ve etkilerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Furukawa ve Sarason (1998)'un lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında; sosyal çevre uyum süreçlerinde, sosyal destek etkisini incelemişlerdir. Araştırma iki aşamada yürütülmüş olup, katılımcıların Japonya'da aileleri ile birlikte yaşarlarken ve Japonya'dan ayrıldıktan sonra, koruyucu ailelerin yanlarına yerleştiklerinden altı ay sonraki süreçte, duygusal problemlerle başa çıkma durumları ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki değişimi incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, algılanan sosyal destek düzeyinin yüksek olması durumu, öğrenciler üzerinde daha az duygusal problemler hissetme durumunu etkilemiştir.

5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

5.1. Araştırmanın Problemi

Herhangi bir problemin çözülebilmesi için atılması gereken ilk adım, problemin nedenlerini araştırmak, anlamak ve analiz etmekten geçmektedir. Bu nedenle, toplumun sosyal destek kavramını nasıl algıladığını, algılanan sosyal destek düzeylerini anlamak ve araştırmak önem arz etmektedir. Sosyal hizmet alanında kariyer yapmayı düşünen öğrenciler için, algılanan sosyal destek düzeylerini araştırmak, sosyal destek konusundaki bilgi ve deneyimlerini artırmak, bireylerin toplumla yüksek düzeyde bütünleşmelerini sağlamak için yardımcı olabilir. Bu bağlamda, sosyal destek algısının incelenmesi ve geliştirilmesi önemli bir adımdır.

Algılanan sosyal destek düzeyinin bireylerin psikolojik iyilik halleri üzerinde dolayısıyla toplum psikolojisinin iyilik hali üzerinde etkin olduğu düşünülmekte olup bu bağlamda incelenmesi ve araştırılması önem arz etmektedir.

Araştırma iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk olarak araştırmanın teorik bölümünde, alanyazın taraması yapılmış, konuyla ilgili; yüksek lisans ve doktora tezleri, dergi, kitap ve makaleler incelenerek ilgili araştırma yapılmıştır.

Bu bölümde sosyal hizmet uzmanı adaylarının, uygulanan çalışma sonucunda sosyo-demografik özelliklerinin algılanan sosyal destek seviyeleri üzerindeki etkililiği incelenmiş olup elde edilen bulgular, alanyazından edinilen bilgiler ile kıyaslanarak yorumlanmıştır. Uygulamanın verileri yüz yüze ve internet tabanlı-çevrim içi uygulamalar aracılığı ile toplanmıştır. Yapılan uygulama gönüllülük esasına dayanmakta olup, katılımcılara öncesinde durum ile ilgili bilgi verilmiştir. Gümüşhane ilinde sosyal hizmet alanında öğrenim görmekte olan uzman adaylarına uygulama yapılmıştır. Katılımcı sayısının toplam 124 kişi olduğu bu uygulamanın verileri, Excel'e aktarılmış olup, veriler SPSS programı yardımı ile analiz edilmiştir.

Elde edilen sonuç ve bulgular kapsamında, sosyal hizmet uzmanı adaylarının, sosyal destek algılarını etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda edinilen bilgiler ışığında, sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyal destek algı düzeyleri belirlenerek, gelecekteki sosyal destek çalışmalarına katkıda bulunacak, mesleki kariyerlerine yön verebilecek önerilerde bulunulmasına olanak sağlanmıştır.

5.2. Araştırmanın Amacı Ve Kapsamı

Bu araştırmanın temel amacı, sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal destek algı düzeylerini incelemek ve bu algıyı etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Sosyal destek algısının sosyal hizmet uzmanı adaylarının; psikolojik, akademik ve sosyal yaşamlarına olan etkilerini anlamak, bu araştırmanın odak noktalarından birini oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet, toplumun dezavantajlı kesimleriyle ilgilenen, bireylerin refahını artırmayı ve güçlendirmeyi amaçlayan, bireylerin yaşamlarını daha iyi bir hale getirmelerine, toplumsal ve sosyal süreçlerde zorluk yaşayan bireylere uyum sağlamaları konusunda yardımcı olan bir meslektir.

Sosyal hizmet alanında çalışacak olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının, bireylerin her türlü sorununu ele alırken, sosyo-ekonomik aynı zamanda kültürel işlevselliğini üst düzeye çıkarmaları önem arz etmektedir. Araştırmanın odak noktası, lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin sosyal desteğe yönelik algı düzeylerini belirlemektir. Bu öğrenciler, lisans programları boyunca aldıkları derslerle akademik bilgi birikimi edinmektedir. Sosyal hizmet uzmanı adayları lisans eğitiminin akabinde, sosyal çalışmacı olarak sosyal hizmet uygulama alanlarında mesleklerini icra etmektedirler. Bu doğrultuda, sosyal hizmet mesleğinin uygulama kısmı lisans ve yüksek lisans akademik çalışmalarıyla ilgili kazanımları edinilmekte ve desteklenmektedir.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Gümüşhane Üniversitesi'nde, öğrenim görmekte olan Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin sosyal desteğe yönelik algılarının incelendiği bir araştırma temelinden yola çıkılmıştır. Bu çalışmada, gerekli verilere ulaşabilmek için nicel araştırma yöntemi tercih edilecektir. Bu yöntem, araştırmanın temel yaklaşımını oluşturmuş olup, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında önemli bir rol oynaması planlanmıştır. Araştırmanın Gümüşhane ilinde sosyal hizmet alanında yüksek öğrenimine devam etmekte olan sosyal hizmet uzmanı adayları arasından rasgele yöntemle, yüz yüze yapılması planlanmıştır. Araştırmanın verilerinin 2023-2024 öğrenim yılında nisan ve mayıs ayları arasında toplanması planlanmıştır. Araştırma sürecinde, öğrencilerin sosyal desteğe yönelik algılarını anlamak için Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) kullanılmıştır. Sosyal hizmet uzmanı adaylarının algıları, demografik sonuçlar, kişisel bilgiler gibi kişisel bilgi formu ile değerlendirilmiştir. Bu sayede, elde edilen verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesi ve bir örneklem üzerinden genelleme yapılması mümkün olmuştur. Elde edilen cevapların, frekans değerleri

belirlenerek verilere ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, sosyal hizmet alanında sosyal desteğe yönelik algılarının anlaşılması için değerlendirmeler sağlamıştır.

5.4. Araştırmanın şekil Ve Evreni

Nicel biçimde bir araştırma yapılmaktadır.

Yapılan araştırma evrenini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Gümüşhane Üniversitesi'nde Sosyal Hizmet alanında lisans eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu, evrenden rastgele yöntemle seçilen 124 öğrenci oluşturmaktadır.

5.5. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın Bağımsız Değişkenleri: Lisans öğrenimine devam eden sosyal hizmet uzmanı adaylarının cinsiyeti, yaş aralıkları, öğrenim görmekte olduğu sınıf düzeyi, ebeveynlerinin eğitim düzeyi, ebeveynlerinin hayatta olup-olmama durumları.

Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyal desteğe yönelik algı düzeyleri.

5.6. Verilerin Derlenmesi

5.6.1. Veri Derleme Formlarının Hazırlanması

Araştırmada elde edilmesi gereken verilen araştıran tarafından, “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılarak temin edilmiştir.

5.6.1.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Akar tarafından 1995 yılında geliştirilmiş olan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) geçerlilik ve güvenirlik araştırması Meral ve Cavkaytar tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Ölçekte bireylerin sosyal desteğe yönelik algılarının değerlendirilmesine yönelik cümleler mevcuttur. Her cümle, bireylerin sosyal desteğe yönelik algı düzeylerini anlatmaktadır. Toplam 12 maddeden oluşan ölçek, algının düzeyini belirleyen 1'en 7'ye kadar derecelendirme şeklinde 7'li likert tipindedir. Toplamda 12 maddeden oluşan ölçekte, “1)Kesinlikle Hayır”, “2”, “3”, “4”, “5”, “6”, “7)Kesinlikle Evet” şeklinde algılanan sosyal desteğin derecesini belirlemek üzere 1'den 7'ye kadar puanlanmaktadır. ÇBASDÖ'nün 12 maddelik formunun Cronbach alpha değeri 0.91 (toplam=.91, aile=.90, arkadaş=.91, özel biri=.89) ve madde toplam korelasyonları ise 0.58 ile 0.72 arasında bulunmuştur (Meral ve Cavkaytar, 2012).

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyo-demografik bilgilerini ayırt etmeye yarayan 10 sorudan meydana gelmektedir. Kişisel bilgi formunda sosyal hizmet uzmanı adaylarının yaş aralığı, cinsiyeti, öğrenim görmekte olduğu sınıfı, ebeveynlerinin hayatta olma durumları, ailesi ile birlikte yaşayıp-yaşamadığı, ebeveynlerinin öğrenim düzeyi durumlarını tespit etmeye yardımcı sorulardan oluşmaktadır.

Tablo 1. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği faktör analizi

Sorular	Faktör Ağırlığı	Madde Ortalamaları
1 Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.	.746	5.8629
2 İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.	.837	5.4516
3 Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	.796	4.9274
4 İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvенеbilirim.	.787	4.5726
5 Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.845	4.2500
6 Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.826	4.4597

Tablo 1. devamı

7	Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.	.824	5.1290
8	Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	.800	5.1694
9	Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.822	4.5000
10	Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	.854	5.1694
11	Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.836	4.5242
12	Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	.744	4.9274

5.6.1.2. Kişisel Bilgi Formu

Araştıran tarafından geliştirip, uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyo-demografik bilgilerini toplamaya yardımcı olan 10 adet sorudan oluşmaktadır. İlgili formda; öğrencilerin cinsiyetleri, yaş aralıkları, öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi, aile ile birlikte yaşayıp-yaşamama durumları, ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri ve ebeveynlerinin hayatta olup olmadıkları durumlarını tespit etmeye yardımcı sorulardan oluşmaktadır.

5.7. Veri Toplama Aracının Uygulanması Ve Değerlendirilmesi

Veriler, 2023-2024 öğrenim dönemi bahar yarıyılında, 15.04.2024 ile 10.05.2024 tarih aralığında toplanmıştır. Yapılan araştırmanın amacı ve araştırmanın yöntemi hakkında öğrencilere bilgi verilmiş, onayları alınmış ve veri toplama işlemi, öğrencilerin uygun olduğu zamanlarda yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Uygulama süresi ortalama olarak 20 dakika sürmüştür.

Elde edilen 124 veri, Excel programına aktarılmıştır. Verilerin elde edilmesi ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi süreçlerinde profesyonel yardım edinilmiştir. Verilerin analizi SPSS programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

5.8. Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışma “Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Sosyal Destek Algısı olumludur” temel hipotezine dayanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada, sosyal hizmet uzmanı adaylarının çeşitli sosyo-demografik özelliklerinin, algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde etkilerinin olup olmadığının tespiti de amaçlanmıştır. Araştırmanın alt hipotez başlıkları ise şunlardır;

H1: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destekleri olumludur.

H2: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aynı bireylerin yaş grubu değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

H3: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H4: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; sınıf düzeyleri değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

H5: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aile ile birlikte yaşayıp yaşamama değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

H6: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; ebeveynlerinin hayatta olup-olmama değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H7: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; ebeveynlerinin öz veya üvey olma değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H8: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aynı bireylerin annelerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H9: Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aynı bireylerin babalarının eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H10: Sosyal destek uzmanı adaylarının, ailelerinden edinebilecekleri algılanan sosyal destek düzeyleri olumludur.

H11: Sosyal destek uzmanı adaylarının, arkadaşlarından edinebilecekleri algılanan sosyal destek düzeyleri olumludur.

H12: Sosyal destek uzmanı adaylarının, sosyal çevrelerindeki özel bir insandan edinebilecekleri sosyal desteğe yönelik algılanan destek düzeyleri olumludur.

5.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyal desteğe yönelik algı düzeylerinin incelenmesi: Araştırmamız, sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyal desteğe yönelik algı düzeylerini incelemekte olup, sınırlılıklar içermektedir. Bu sınırlılıklar; çalışmanın yalnızca 2023-2024 eğitim öğretim yıllarında, Gümüşhane Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerine odaklanmasıdır. Araştırma kapsamında ölçek uygulanan uzman adaylarının sosyal desteğe yönelik tutumları, çeşitli faktörlerden etkilendiği için çeşitlilik gösterebilir ve bu nedenle sonuçlar sınırlı olabilir.

6. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Sosyal desteğin; bireylerin arkadaşlarından, sosyal çevrelerinden, ailelerinden; kısacası bireyin duygu durumu üzerinde etkili olabilecek herkesten sağlanabilecek maddi ve manevi her türden yardımı ifade etmektedir.

6.1. Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Algılanan Sosyal Destek Düzeylerine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Yapılan çalışmanın bu kısmında, Gümüşhane Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyo-demografik açıdan bazı tespitler mevcuttur. Çalışmaya 124 sosyal hizmet uzman adayı katılım göstermiştir. Yapılan araştırmanın analizi için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve t testi kullanılmıştır. Elde edilen sosyo-demografik bulgular kapsamında çalışmaya katılım gösteren sosyal hizmet uzmanı adaylarının; cinsiyetleri, yaş aralıkları, öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyleri, aile ile birlikte yaşıyıp-yaşamama durumları, ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerinin özlük-üveylik durumları konularında öğrencilerin bilgilerini içermektedir.

Tablo 2. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	Sayı	%
<u>Yaş Grubu:</u>		
17-19	18	14.5
20-22	80	64.5
23-25	20	16.5
25 ve üzeri	6	4.8
<u>Cinsiyet:</u>		
Erkek	21	16.9
Kadın	103	83.1

Tablo 2. Devamı

<u>Sınıf:</u>		
1.Sınıf	40	32.3
2.Sınıf	51	41.1
3.Sınıf	16	12.9
4.Sınıf	17	13.7
<u>Ailenizle mi yaşıyorsunuz?</u>		
Evet	107	86.3
Hayır	17	13.7
<u>Anne:</u>		
Yaşıyor	122	98.4
Vefat Etti	2	1.6
<u>Anne:</u>		
Öz	124	100
Üvey	0	0
<u>Baba:</u>		
Yaşıyor	114	91.9
Vefat Etti	10	8.1
<u>Baba:</u>		
Öz	122	98.4
Üvey	2	1.6
<u>Anneninizin öğrenim düzeyi nedir?</u>		
İlköğretim	60	48.4
Ortaöğretim	34	27.4
Lisans-Lisansüstü	15	12.1
Yok	15	12.1

Tablo 2. Devamı

<u>Babanızın öğrenim düzeyi nedir?</u>		
İlköğretim	38	30.6
Ortaöğretim	64	51.6
Lisans-Lisansüstü	15	12.9
Yok	7	5.6

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin, sosyo-demografik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin, yaş aralıkları incelendiğinde 17-19 yaş arasında 18 (%14.5), 20-22 yaş aralığında 80 (%64.5), 23-25 yaş aralığında 20 (%16.5) ve 25 yaş üzeri yaş grubuna dahil olan 6 (%4.8) bireyin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin, 21 (% 16.9)’inin erkek, 103 (%83.1)’ünün kadın olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin, sınıf düzeylerine göre 1. sınıf düzeyinde 40 (%32.3), 2. sınıf düzeyinde 51 (%41.1), 3. sınıf düzeyinde 16 (%12.9) ve 4. sınıf düzeyinde 17 (%13.7) şeklinde dağılım gösterdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların 107 (%86.3)’sinin aileleri ile birlikte yaşadığı, geriye kalan 17 (%13.7)’sinin ise ailelerinden ayrı yaşadığı sonuçları elde edilmiştir. Annelerinin özlük durumunun 124 (%100) kişi olduğu, yine aynı katılımcılardan 2 (%1.6)’sinin annelerinin vefat ettiği ve diğer 122 (%98.4) kişinin annelerinin hayatta olduğu sonucu elde edilmiştir. Babalarının özlük durumunun 122 (%98.4), üveylik durumunun 2 (%1.6) ve babaları hayatta olan bireylerin 114 (%91.9), babaları vefat eden bireylerin ise 10 (%8.1) kişi oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin annelerinin, öğrenim düzeyi ilköğretim olan bireylerin 60 (%48.4), öğrenim düzeyi ortaöğretim olan bireylerin 34 (%27.4) , öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü olan bireylerin 15 (%12.1), öğrenim görmemiş bireylerin ise 15 (%12.1) kişi oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin babalarının, öğrenim düzeyi ilköğretim olan bireylerin 38 (%30.6), öğrenim düzeyi ortaöğretim olan bireylerin 64 (%51.6) , öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü olan bireylerin 15 (%12.1), öğrenim görmemiş bireylerin ise 7 (%5.6) kişi oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmada yaş aralığı durumu açısından en yüksek sayıda katılımcı sayılarının; 80 kişi ile %64.5’lik dilimi 20-22 yaş grubunun, cinsiyet durumu açısından 103 kadın ile dağılımın %83.1’ini, sınıf düzeylerine göre 1. sınıflardan 40 katılımcının grubun %32.3’ünü, aile ile birlikte yaşayan 107 kişinin grubun %86.3’ünü, anneleri ilköğretim

düzeyinde öğrenim görenlerin 60 kişi ile grubun %48.4'ünü, babaları ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören bireylerin ise 64 kişi ile %51.6'sını oluşturdukları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Yaş faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları

SD	Kaynak	SD	KT	KO	F	Önem
Algısı						
	Gr. Arası	3	1.644	.548	.297	Önemsiz
	Gr. İçi	120	221.082	1.842		
	Toplam	123	222.726			
	Yaş Aralığı	N	X	SS		
	17-19	18	4.9861	1.15231		
	20-22	80	4.9667	1.32338		
	23-25	20	4.7167	1.44979		
	25+	6	4.6111	2.01085		
	Toplam	124	4.9120	1.34565		

Yaş düzeylerine göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tabloya bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının yaşlarına göre algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. Bu analize göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının yaş faktörüne göre algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. ($p>0.05$).

Tablo 4. Cinsiyet faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	t	Önem
Erkek	21	4.8889	1.59803	-.086	Önemsiz
Kadın	103	4.9167	1.29720		

Cinsiyetlerine göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Bağımsız T Testi analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Yapılan Bağımsız T Testi'ne bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının cinsiyet farklılığına göre algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. ($p>0.05$).

Tablo 5. Sınıf faktörüne göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları

SD	Kaynak	SD	KT	KO	F	Önem
Algısı	Gr. Arası	3	5.820	1.940	1.073	Önemsiz
	Gr. İçi	120	216.906	1.808		
	Toplam	123	222.726			
	Sınıf Düzeyi	N	X	SS		
	1. Sınıf	40	4.6188	1.60848		
	2. Sınıf	51	5.0114	1.21072		
	3. Sınıf	16	5.2448	1.06956		
	4. Sınıf	17	4.9902	1.26377		
	Toplam	124	4.9120	1.34565		

Öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Yapılan Anova'ya bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının sınıf düzeylerine göre algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark olmadığı

gözlemlenmiştir. Bu analize göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının sınıf faktörüne göre algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. ($p>0.05$).

Tablo 6. Aile ile yaşıyıp yaşamadığına göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları

Aile ile yaşama	N	X	S	t	Önem
Evet	107	4.8879	1.33113	-.499	Önemsiz
Hayır	17	5.0637	1.46739		

Aile ile birlikte yaşıyıp-yaşamadıklarına göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Bağımsız T Testi analizi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Yapılan Bağımsız T Testi’ne bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının aile ile birlikte yaşıyıp-yaşamama farklılığına göre algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. ($p>0.05$).

Tablo 7. Babanın yaşıyıp-vefat etme durumuna göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve Bağımsız T Testi sonuçları

Baba Yaşıyor/Vefat Etti	N	X	S	t	Önem
Evet	114	4.9379	1.36142	.722	Önemsiz
Hayır	10	4.6167	1.17076		

Babanın hayatta olup-olmama durumuna göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Bağımsız T Testi analizi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Yapılan Bağımsız T Testi'ne bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının babalarının yaşayıp-vefat etme farklılığına göre algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. ($p>0.05$).

Tablo 8. Annenin öğrenim düzeyine göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları

SD	Kaynak	SD	KT	KO	F	Önem
Algısı						
	Gr. Arası	3	21.727	7.242	4.324	Önemli
	Gr. İçi	120	201.000	1.675		
	Toplam	123	222.726			
	Annenin	N	X	SS		
	Öğrenim Düzeyi					
	İlköğretim	60	4.9097	1.37713		
	Ortaöğretim	34	4.5074	.99226		
	Lisans-	15	5.9444	1.55637		
	Lisansüstü					
	Yok	15	4.8056	1.27346		
	Toplam	124	4.9120	1.34565		

Annenin eğitim düzeyi ile sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Yapılan Anova'ya bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının annelerinin öğrenim düzeylerine göre algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan LSD testi sonucunda annesi; ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,9097$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$), annesi ortaöğretim düzeyinde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,5074$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$), annesi öğrenim görmemiş olan sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,8056$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Annesi

lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin, annesi öğrenim görmemiş, ilköğretim öğrenimini tamamlamış veya ortaöğretim öğrenimini tamamlamış annesi olan bireylere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür($P<.05$).

Tablo 9. Babanın öğrenim durumuna göre puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA sonuçları

SD	Kaynak	SD	KT	KO	F	Önem
Algısı						
	Gr. Arası	3	17.902	5.967	3.496	Önemli
	Gr. İçi	120	204.824	1.707		
	Toplam	123	222.726			
	Babanın	N	X	SS		
	Öğrenim Düzeyi					
	İlköğretim	38	5.4452	1.34751		
	Ortaöğretim	64	4.6302	1.19115		
	Lisans-	15	5.0056	1.74985		
	Lisansüstü					
	Yok	7	4.3929	.94736		
	Toplam	124	4.9120	1.34565		

Babanın öğrenim düzeyi ile sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Yapılan Anova'ya bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının babalarının öğrenim düzeylerine göre algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan LSD testi sonucunda babası; ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=5,4452$) ile babası ortaöğretim düzeyinde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=4,6302$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Babası ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin, babası ortaöğretim öğrenimini tamamlamış babası olan bireylere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür($P<.05$).

Tablo 10. Ölçek alt boyutları ile ilgili ortalama puan değerleri, standart sapmaları, ve minimum-maksimum puan değerleri

	N	X	S	Min. Puan	Maks. Puan
Aile ile İlgili Sosyal Destek Algısı	124	5.4032	1.56229	4	7
Arkadaş ile İlgili Sosyal Destek	124	4.8992	1.60123	1	7
Özel Bir İnsan ile İlgili Sosyal Destek	124	4.4335	2.02753	1	7
ÇBASDÖ Sosyal Destek Algısı	124	4.9120	1.34565	1	7

Tablo 10'dan edinilen bulgulara göre sorular kendi içinde kategorize edilmiş olup, "Aileden, Arkadaştan veya Özel Bir İnsandan" algılanan sosyal destek türlerine göre verilen yanıtların ortalama değerleri tespit edilmiştir. İlgili sıklık analizinde bütün ortalama değerlerin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. "Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Sosyal Destek Algısı"nın olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Aralarında "Aile ile İlgili Sosyal Destek Algısı" düzeyinin, "Arkadaş ile İlgili Sosyal Destek Algısı" düzeyinden yüksek olduğu gözlemlenmiştir. "Arkadaş ile İlgili Sosyal Destek Algısı" düzeyinin ise "Özel Bir İnsan ile İlgili Sosyal Destek" düzeyinden yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda Gümüşhane İli'nde öğrenim görmekte olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin en yüksekten en düşüğe sıralaması şu şekilde;

1. Aile
2. Arkadaş
3. Özel Bir İnsan, tespit edilmiştir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bireyselleşmenin her geçen gün daha da yaygınlaştığı günümüzde, sosyal sorunlar da bireyselleşmeye paralel olarak artış göstermektedir. Yalnızlaşan insanların sosyal destek kavramı ile zaman içerisinde mesafeli duruma geldiği gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Özellikle artan nüfus ve gittikçe zorlaşan ekonomik sorunlar ile birlikte insanlar, yaşadıkları küçük sosyal çevrelerinden daha büyük sosyal çevrelere doğru bir çok farklı sebepten dolayı yer değiştirmektedirler. Artan nüfus ile birlikte şehirlerin gün geçtikçe daha çok cazibe merkezi haline geldiği günümüzde bireylerin yalnızlaşma seviyelerinin de arttığını söylemek mümkündür. Bu durumun başlıca sebeplerinin arasında; küçük sosyal topluluklardan daha büyük sosyal topluluklara geçilmesi olduğunu da söylemek yanlış olmayacaktır. Geçmişten günümüze dek insanların sosyal varlıklar oldukları ve birlikte yaşamaya ihtiyaç duydukları gerçeğine değinmek gerekirse, artan göç olgusu ile eş zamanlı olarak yalnızlık seviyelerindeki artış dikkati çekmektedir. Bu durumdan dolayı, sosyal destekteğe duyulan ihtiyacın arttığını söylemek mümkün olacaktır. Her ne kadar sosyal devlet anlayışı gelişse de sağlanan sosyal destekler bir çok anlamda yetersiz kalmakta ve insanlar ihtiyaç duydukları sosyal desteğin her türlüünü edinememektedirler.

Sosyal destek hem Türkiye’de hem de diğer tüm ülkelerde önemli sorunlardan birisidir. Gelişmiş toplumlarda, sosyal desteğin türü ve derecesi farklılık gösterse de sosyal destek ihtiyacını ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır. Toplumlarda gelişme göstermesi ile birlikte insanların ihtiyaç duydukları veya duyacakları unsurların farklılık gösterdiği de bilinmektedir. Bu anlamda toplumlar, topluluklar her ne kadar gelişirlerse gelişsinler, sosyal destek ihtiyacı hiçbir zaman ortadan kalkmayacaktır.

Özellikle mezuniyetlerinden sonra sosyal destek ihtiyacı olacak olan bireyler ile çalışma yapacak sosyal hizmet uzmanı adaylarının sosyal destek düzeylerinin incelenmesi anlamlılık içermektedir. Sosyal desteğin varlığına ve amaçlarına inanması gereken sosyal hizmet uzmanlarının, ileride bu durumları göz ardı etmeden dikkat edebilecekleri bu çalışma alanyazına bu anlamda katkı sağlamaya çalışmıştır. Bu çerçevede yapılan çalışmaya, sosyal hizmet uzmanı adaylarının, çalışma grubuna katılımı sağlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeylerinin incelendiği bu çalışmada, ilgili bireylerin demografik yapılarının sosyal destek algı düzeyleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Gümüşhane Üniversitesi kapsamında gerçekleştirilen bu araştırmada, sosyal hizmet uzmanı adayı olan 124 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, Kişisel Bilgi Formu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmış olup, katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. İlgili çalışma, Gümüşhane örnekleminde sosyal hizmet öğrenimi görmekte olan uzman adaylarının algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuçlar, anne ve babalarının öğrenim düzeylerine göre; ailelerinden, arkadaşlarından ve özel bir kişiden algıladıkları sosyal desteğin farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Elde edilen verilere bakıldığında, “*Sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destekleri olumludur.*” hipotezine istinaden elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmaya katılım gösteren bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeylerinin olumlu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Veriler ışığında, bu düzeylerin farklılık gösterdiğini söylemek mümkün olsa da bütüncül olarak bakıldığında, algılanan sosyal destek olumludur. Bu hipotez kabul edilmiştir.

Katılımcıların çoğunun 20-22 yaş grubu arasında olduğu dikkat çekmekte olup, yaş değişkeninin, sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu hipotez kabul edilmiştir. İlgili hipoteze bakıldığında sosyal hizmet uzmanı adaylarının arasında çok fazla yaş farkı olmadığı için elde edilen sonucun istatistiki açıdan önemsiz çıkması anlamlıdır. Farklı yaş grupları ile yapılacak çalışmalardan istatistiki açıdan farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun cinsiyet faktörüne göre kadın katılımcılar olduğu, cinsiyet değişkeninin, sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu hipotez reddedilmiştir. Elde edilen istatistiki sonuca göre, Türkiye’de ve dünyanın diğer ülkelerinde sürekli karşılaştığımız cinsiyet ayrımcılığının, ilgili araştırmanın yapıldığı grupta artık belirgin olmadığını göstermektedir. Bu durumda cinsiyet ayrımcılığının zaman içerisinde ortadan kalktığını düşündürmektedir. Alanyazında yapılmış olan diğer araştırmalar dikkate alındığında, cinsiyet değişkenine göre algılanan sosyal destek düzeylerinde farklılık gözlenmektedir. Bu araştırma sonucunun farklı ölçümler elde etmiş olması sebebi ile bir çok araştırmadan ayrılmaktadır.

Katılımcıların çoğunun sınıf faktörüne göre, 2. sınıfta olduğu dikkat çekmekte olup; sınıf değişkeninin, sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu

hipotez kabul edilmiştir. Yaş faktörünün, algılanan sosyal destek düzeyi üzerindeki etkisi dikkate alındığında sınıf faktöründe olduğu gibi katılımcıların algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının sebebi zamansal yakınlık olarak düşünülmektedir.

Katılımcıların çoğunun aile ile yaşadığı ve bu değişkenin sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu hipotez kabul edilmiştir.

Katılımcıların çoğunun, ebeveynlerinin hayatta olduğu tespit edilmiş olup bu değişkenin sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olup olmadığı, homojen dağılım sağlanamadığından tespit edilememiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında aileye yönelim algılanan sosyal destek düzeyinin, algılanan sosyal destek düzeyleri sıralamasının en üstünde yer aldığı sonucu elde edilmiştir. Ebeveynleri hayatta olmayan bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin diğer bireylere göre daha düşük olduğu düşünülmektedir. Anne-babanın hayatta olmama durumunun bireyde oluşturabileceği sosyal destek yoksunluğunun farklı faktörler ile birleşerek, bireyde yüksek düzeyde sosyal destek yoksunluğu oluşturduğu düşünülmektedir. Aynı durumun ülkelerin sosyal destek sistemlerinin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterebileceği de düşünülmektedir.

Katılımcıların çoğunun, ebeveynlerinin öz olduğu tespit edilmiş ve bu değişkenin sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığı, homojen dağılım sağlanamadığından tespit edilememiştir. Ebeveynlerin özlük-üveylik durumlarının bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu düşünülmektedir. Homojen katılımın sağlanmasının zor olduğu bu grupların aynı çalışma grubuna dahil edilebilmesi durumunda araştırma sonucunda anlamlı bir fark bulunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, “*Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aynı bireylerin annelerinin öğrenim düzeyleri değişkenine göre farklılık göstermektedir.*” hipotezine istinaden elde edilen veriler doğrultusunda, çalışmaya katılım gösteren bireylerin annelerinin öğrenim düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların annelerinin öğrenim düzeyi ilköğretim olan bireylerin 60 (%48.4), öğrenim düzeyi ortaöğretim olan bireylerin 34 (%27.4) , öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü olan bireylerin 15 (%12.1), öğrenim görmemiş bireylerin ise 15 (%12.1) kişi oldukları tespit edilmiştir. Yapılan incelemelere göre sosyal hizmet uzmanı adaylarının annelerinin öğrenim düzeylerine göre algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark

olduğu gözlemlenmiştir. İlgili çalışmada kullanılan, tek yönlü varyans analizi ve LSD testleri sonucunda annesi; ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,9097$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$), annesi ortaöğretim düzeyinde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,5074$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$), annesi öğrenim görmemiş olan sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=4,8056$) ile annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=5,9444$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Annesi lisans/lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin, annesi öğrenim görmemiş, ilköğretim öğrenimini tamamlamış veya ortaöğretim öğrenimini tamamlamış annesi olan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özetle, annesi lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenimini tamamlamış anneleri olan bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri diğerlerinden yüksek tespit edilmiştir. Bu durumun sebeplerinin öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin, çocukları ile nasıl iletişimsel bağ kurabileceklerini daha iyi bilmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca, öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü düzeyinde olan annelerin farkındalık seviyelerinin yüksek olduğu ve bundan dolayı, çocuklarına nasıl sosyal destek sağlayacaklarını diğer annelere nazaran daha iyi bildikleri düşünülmektedir. Bu doğrultuda ilgili hipotez kabul edilmiştir.

Bu araştırmada, “*Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, algılanan sosyal destek düzeyleri; aynı bireylerin babalarının öğrenim düzeyleri değişkenine göre farklılık göstermektedir.*” hipotezine istinaden elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmaya katılım gösteren bireylerin babalarının öğrenim düzeyleri incelenmiştir. İlgili çalışmada kullanılan, tek yönlü varyans analizi ve LSD testi sonucunda katılımcıların babalarının öğrenim düzeyi sonucunda babası; ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adayları ($X=5,4452$) ile babası ortaöğretim düzeyinde öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının ($X=4,6302$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Babası ilköğretim öğrenimini tamamlamış sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin, babası ortaöğretim öğrenimini tamamlamış babası olan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun sebeplerinin öğrenim düzeyi ilköğretim olan babaların, kendilerinin sahip olamadıkları imkanlara çocuklarının sahip olabilmeleri için daha çok çalışmaları ve onlara daha çok sosyal destek sağladıkları düşünülmektedir. Bu doğrultuda ilgili hipotez kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlarla ilgili, alanyazın doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

Türkiye’de ve diğer ülkelerde benzer çalışmaların yapılarak, ilgili çalışmaların kıyaslanması sağlanabilir. Öyle ki Türkiye’de aileden, arkadaşan veya özel bir insandan edinilen veya edinilebilecek sosyal destek beklentisinin yüksek olduğu; farklı ülkelerde yaşayan bireylerin, algılanan sosyal destek beklentilerinin düşük olduğu düşünülmektedir. Bir çok değişkene bağlı olan algılanan sosyal destek düzeyinin, yaşanan ülkenin kültürü ile yüksek oranda ilişkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin; Türkiye’de on sekiz yaşını geçen bireylerin öğrenim veya diğer masraflarının ailesi tarafından karşılanması bir sosyal destek olarak algılanmadığı; farklı ülkelerde yaşayanlar için ise aynı durumun tamamen sosyal destek olarak algılandığı düşünülmektedir.

Araştırmaya farklı maddeler eklenerek, araştırmanın sosyo-demografik kapsamı genişletilebilir ve farklı gruplara uygulanabilir.

Gümüşhane üniversitesi öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeylerini artırmak için sosyal faaliyetler ve farkındalık çalışmaları düzenlenebilir.

Elde edilen istatistiki sonuçlara göre; bu araştırmanın yapıldığı grupta cinsiyet değişkeni temelinde; algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumda cinsiyet ayrımcılığı araştırmalarının farklı düzlemlerde ve değişkenlerle yeniden araştırılması önerilebilir. Araştırmanın farklı örneklem grupları ile yeniden yapılması, cinsiyet ayrımcılığı konusuna yeni bir boyut kazandırabilir.

Araştırmada, sosyal destek uzmanı adaylarının ebeveynlerinin hayatta olup-olmama durumları, homojen dağılım olmadığından tespit edilememiştir. Bu durumun bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu düşünülmekte olup, homojen dağılımın sağlanabileceği farklı örneklem ile bu araştırma yapılabilir.

Araştırmada, sosyal destek uzmanı adaylarının ebeveynlerinin öz veya üvey olma durumları, homojen dağılım olmadığından tespit edilememiştir. Bu durumun bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu düşünülmekte olup, homojen dağılımın sağlanabileceği farklı örneklem ile bu araştırma yapılabilir.

Algılanan sosyal destek seviyesinin bireylerin annelerinin öğrenim düzeyine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Annesi lisans ve lisansüstü öğrenimini tamamlamış olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin anlamlı

düzeyde yüksek olduğu tespitine dayanarak, annelerinin öğrenim düzeyi farklı olan diğer gruplarla ilgili sosyal desteği güçlendirme çalışmalarına yer verilebilir. Öyle ki annelerinin öğrenim düzeyinin yükseköğrenim seviyelerine çıkarılması algılanan sosyal desteğin olumlu yönde artış göstermesini sağlayabilir.

Algılanan sosyal destek seviyesinin bireylerin babalarının öğrenim düzeyine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Babası ilköğretim öğrenimini tamamlamış olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespitine dayanarak, babalarının öğrenim düzeyi farklı olan diğer gruplarla ilgili sosyal desteği güçlendirme çalışmalarına yer verilebilir. Bu durumun sebeplerinin tespiti için de yeni deneysel çalışmalar yürütülüp; sebep tespitin ardından; daha anlamlı güçlendirme çalışmaları da yapılabilir.

Sosyal hizmet uzmanlarının seçimini yapacakları çalışma birimleri farklılık gösterebilir. Ancak çalışacakları birimlerde, sosyal destek ihtiyacı olan bireylerle veya sosyal politikalarla mutlaka muhatap olacaklardır. Bu anlamda sosyal destek ihtiyacı olan veya olabilecek bireylerin tespitinde, ilgili sosyal desteklerin sağlanmasında ve sosyal politikalarının belirlenmesinde önemli bir noktada olacak olan sosyal hizmet uzmanı adaylarının algılanan sosyal destek düzeyleri hakkında bilgi edinmeleri, konuya hakimiyet açısından ilgili çalışana derinlik kazandıracak ve farklı perspektiften görebilme imkanı sunacaktır. Bu yüzden ilgili çalışma, sosyal hizmet uzmanı adaylarının müracaatçıları ile ilgili kuracakları bağın önemine de vurgu yapmaktadır.

Sosyal desteğin alt başlıklarına bakıldığında, psikolojik destek gibi diğer bir çok alt başlığın yer aldığı görülmektedir. Ancak sosyal destek kavramının, bir çok kişide uyandırdığı ilk çağrışımın ise sadece maddi destek olduğu söylemek mümkündür. Bahsedildiği üzere sosyal destek, sadece maddi destekten ibaret değildir ve bireylerin ihtiyaç duydukları yoksunlukların tamamını kapsamaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu farkındalığının oluşması ve buna yönelik yönlendirici ve yön verici çalışmalar yapmaları da önem arz etmekle beraber, yapılacak olan diğer bütün çalışmalar bu durumun farkındalığı ile başlamaktadır. Bir sorunun ortadan kaldırılabilmesi için ilk adım sorunun farkında olmaktır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanı adaylarının üniversitelerde verilen derslere ek olarak, sosyal destek ve bu durumun farkındalığını artıracak çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Özellikle uygulama pratiklerinin artırılması ve uygulama akabinde öğrencilerin ders esnasında vakaların analizlerini yapmaları farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturabilir. Bu yüzden uygulamalı derslerin, öğrencilere geri bildirim verilecek şekilde düzenlenmesi ve gözlemlerin artırılması önem arz etmektedir. Müracaatçıların ihtiyaç duydukları sosyal

desteklerin analizlerinin doğru yapılması, bir psikoloğun hastasına doğru teşhisi koyabilmesi kadar önemlidir. Doğru teşhisin konulamadığı bir hastalığın iyileşmesi beklenemeyeceği gibi müracaatçıya doğru sosyal desteğin sağlanamaması da sorunu ortadan kaldırmayacak ve bireyin sosyal destek ihtiyacının yanına bir de müracaatçının anlaşılabilmesi eklenecektir. Bu yüzden sosyal hizmet uzmanı adaylarının vaka analizlerinde, psikolog desteği almaları da önemlidir. Sosyal desteğin alt unsurlarına bakılacak olursa, maddi destek bunlardan sadece biridir ve diğer alt başlıkların çoğu psikolojik desteği içermektedir. Hatta maddi destek bile psikolojik destek ile bütünleştirilerek sunulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanı adaylarının, müracaatçının ihtiyaçlarını daha iyi tespit edebilmeleri için üniversitelerde, psikoloji bölümüyle bazı ortak derslerin verilmesi sağlanmalıdır.

Sosyal destek farkındalığı ile ilgili daha çok araştırma yapıp, konuyla ilgili bilgilendirme çalışmaları yine sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilmelidir. Bazı durumlarda bireyler kendi ihtiyaçlarının tespitini yapmakta da güçlük çekebilirler. Tıpkı eşinden uzun süre şiddet gören bir bireyin, bu durum ile ilgili gerekli eylemi göstermeyip geçmesini beklemesi gibi farkındalık yoksunluğu söz konusu olabilmektedir. Bu durumunu giderilebilmesi için de üniversitelerin sosyal hizmet birimleri tarafından organize edilebilecek sosyal destek algısı çalışmaları yapılabilir.

Üniversitelerde veya şehirlerde, tıpkı zeka seviyelerindeki farklılıklara ve ilgilere istinaden farklılık gösteren üniversite ve okullar gibi sosyal destek ihtiyacının giderilmesi için de farklı türde sosyal destek alanları kurulabilir. Maddi destek için kurulabilecek sosyal destek birimleri farklı olabilecekken, arkadaş edinmek için kurulabilecek sosyal destek birimleri de olabilir. Sosyal destek algı seviyeleri, grup aidiyeti temeline dayanır ve buna istinaden ilgili sosyal grupların oluşturulması da sağlanmalıdır.

Bu araştırmanın, ilgili bakanlıklar, belediyeler, valilikler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından, bireylere sağlanan sosyal destek modellerinin niteliklerinin artırılmasına pozitif yönde katkı sağlayacağı, üretilmekte olan, üretilmesi planlanan veya üretilebilecek sosyal politikalara ve diğer çalışmalara katkı sağlayacağı, değişkenlik gösteren toplum dinamiklerinin pozitif yönde ilettilmesine, özgün bir değer katacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Y. (1999). Sosyal Belediyecilik. *İstanbul Dergisi, Mart Sayısı, İstanbul*, 29-35.
- Aksu, M. (2024). Bağımlılık İle Mücadele Aile Rehberi. 5 Mart 2024 tarihinde https://guroymakmtal.meb.k12.tr/icerikler/bagimlilik-ile-mucadele-aile-rehberi_15010476.html adresinden erişildi.
- Aksüllü, N. ve Doğan, S. (2004). Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 76-84.
- Albayrak Dengiz, N. ve Yılmaz, D. (2014). Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklarda algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısına etkisinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 177-190. 14 Mayıs 2024 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/93220> adresinden erişildi.
- Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası ve Amaçları. *Sosyal Hizmet Dergisi*, Ocak-Haziran, 6-18.
- Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Dergisi*, 23(3), 159-164.
- Alyüz, S. B. A. (2020). Sosyal desteğin birey yaşamında önemi ve sosyal hizmet. *Talim*, 4(1), 115-134.
- Ardahan M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*; 9, 68-75.
- Arıcıoğlu, A. (2008). Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Artan, T. (2013). Hastane Sosyal Hizmeti. H. Acar, N. Cengiz, ve E. Akman içinde, *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* (s. 235-248). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Atatürk Ansiklopedisi. (t.y.). *Sihhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti (Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığı)*. 4 Şubat 2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sihhiye-ve-muavenet-i-ictimaiye-vekaleti-saglik-ve-sosyal-yardim-bakanligi/?pdf=3373> adresinden erişildi.
- Ateş, H. (2009). Sosyal Belediyecilik. *Çerçeve Dergisi*, 88-95.

- Aydın. A. R., Keskin. İ., ve Yelçe, N. Z. (Ed). (2020). Engellilik Tarihi Yazıları. İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Aytekin, A. (2005). “Doğumsal Kalp Hastalığı Olan Çocukların Ebeveynlerinin Ruhsal Sıkıntı ve Umutsuzluk Düzeyleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Badura, B. (1981). *Sozialpolitik und Selbsthilfe aus traditioneller und aus sozialepidemiologischer Sicht.* : Badura, B. ve Ferber, C.V. In. *Selbsthilfe und Selbstorganisation. Die Bedeutung nichtprofessioneller Sozialsysteme für Krankheitsbewältigung.* München.
- Bahar, A. (2005). Huzurevinde yaşayan yaşlıların depresyon ve anksiyete düzeylerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Banaz M (1992). Lise Öğrencilerinde Sosyal Destek Kaynakları Ve Stres İle Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Barrera Jr, M. ve Ainlay, S. L. (1983). The structure of social support: A conceptual and empirical analysis. *Journal of community psychology*, 11(2), 133-143.
- Barrera, M. (1986). Distinctions between social support concept, measures, and models. *American Journal of Community Psychology*, 14, 413-445.
- Barker, R. L. (1999). The social work dictionary. Washington. DC: *National Association of Social Workers*.
- Bekiroğlu, S. ve Demiröz, F. (2020). Toplum ruh sağlığı merkezlerinden hizmet alan ağır ruhsal hastalığa sahip bireylerin sosyal işlevselliğinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31(3), 1053-1079. 24 Mayıs 2024 tarihinde, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1060208> adresinden erişildi.
- Bınar, E. S. (2011). Sığınma evinde kalan kadınların algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma tarzları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bingöl, O. (2015). Genel bağlarıyla sosyal hizmet ve toplum. *Mavi Atlas*, (5), 69-77.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T. ve Sezen, S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yayın No: 283, s.224-225.
- Bruhn, J. G. ve Philips, B. U. (1984). Measuring social support: A synthesis of current approaches. *Journal of behavioral medicine*, 7, 151-169.
- Bruns, W. (2012). Gesundheitsförderung durch soziale Netzwerke Möglichkeiten und Restriktionen, *Springer Verlag, Deutschland*, 108.

- Bullinger, H. ve Nowak, J. (1998). Soziale Netzwerkarbeit Eine Einföhrung für soziale Berufe. Freiburg: *Lambertus*, 102.
- Bursa, D. (2010). Fiziksel engelli bireylerde depresyon ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Cılga, İ. (2001). Türkiye’de gelişme sürecinde sosyal politika ve sosyal hizmetler, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Hizmet Politikaları-Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, Yayın no: 011, 66-81.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic medicine*, 38(5), 300-314.
- Cohen, S. Wills, T.A. Stress, Social Support and the Buffering Hypothesis, *Psychological Bulletin*, 1985, 98(2): 310-357.
- Council, N. I. S. C. (2003). Framework Specification for the Degree in Social Work, Belfast: Department of Health. *Social Services and Public Safety*.
- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 5(1), 15-24.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çengelci, E. (1996). Cumhuriyet Türkiye’sinde sosyal hizmetlerin örgütlenmesi. *Ankara: Şafak Matbaacılık*, 4.
- Çiçek, Ş. E. (2010). Türkiye’de belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları: Batı Akdeniz örneği. Doktora tezi, SDÜ, s.39.
- Çitil, M., Karakoç, T., ve Küçüközyiğit, M. S. (2018). Özel Eğitim Lisans Dersinin Öğretmen Adaylarının Bilgi Düzeylerine Ve Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 815-833.
- Dedeli, Ö., Fadiloğlu, Ç. ve Uslu, R. (2008). Kanserli bireylerin fonksiyonel durumları ve algıladıkları sosyal desteğin incelenmesi. *Türk Onkoloji Dergisi*, 23(3), 132139. 10 Mayıs 2024 tarihinde, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/11211> adresinden erişildi.
- Demirtaş, A. S. (2007). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Denney, D. (1998). Social policy and social work. *Oxford University Press Inc.*

- Diewald M. ve Sattler S. (2010). Soziale Unterstützungsnetzwerke Stegbauer C. Ve Haeussling R.(Hrsg.) In: Handbuch Netzwerkforschung, 689-699.
- Dinç, H. M. Y. (2020). Hemodiyaliz tedavisi gören hastaların psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Downs, S. W., Whitelaw, E., Moore, E., McFadden, E. J., Michaud, S. M., & Costin, L. B. (2004). *Child Welfare and Family Services Policies and Practice*. Boston: Pearson Education, Inc, 242-245.
- Duman, N. (2000). *Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları ve Okul Sosyal Hizmeti*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Durur, E. K. (2011). İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevenmesi. Atatürk İletişim Dergisi(2), 29.
- Duyan, V. (1996). Sağlıkta psiko-sosyal boyut. Tıbbi sosyal hizmet. *Ankara: 72TDFO Ltd Şti*, 4.
- Duyan, V. (1997). Sosyal grup çalışması uygulamasının ortopedi hastalarının kişisel ve sosyal uyum düzeylerine etkisi. *Aydınlar Matbaacılık*.
- Duyan, V. (2001). Sosyal Destegın Tanımı, Kaynakları, İşlevsel Boyutları, Yararları, *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 18,11.
- Duyan, V. (2003). Hastaların karşılaştığı sorunlar ve çözümleri odağında tıbbi sosyal hizmet. *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), s.39-44.
- Duyan, V. ve Gelbal, S. (2008). Sosyal sorun çözme envanteri'nin Türkçeye uyarlama çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(1), s.7-28.
- Duyan, V., Sayar, Ö. Ö. ve Özbulut, M. (2008). Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak: Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet alanında çalışanlar için bir rehber. *Ankara: Öncü Basımevi*, 12-13.
- Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No: 16. Ankara.
- Duyan, V. (t.y.). *Sosyal hizmete giriş*. 12 Kasım 2023 tarihinde, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmetler_ao/sosyalhizgiris.pdf adresinden erişildi.
- Eker, D. Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 18-24.

- Emiroğlu, V. (1991). Yaşlılık ve Yaşlılara Verilen Hizmetler. *Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler Ansiklopedik Sözlük*, 245-248.
- Engelliler Hakkında Kanun. (2005). 2 Şubat 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf> adresinden erişildi.
- Erdeğer, N. (2001). Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Eryılmaz, B. (2002). Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, Alfa Yayınları, İstanbul, 90.
- Fırat, N. ve Kaya, F. (2015). Yurtta veya ailesinin yanında kalan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ve stresle başa çıkma stillerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(7), 407-426.
- Furukawa, T. ve Sarason, I. G. (1998). Social support and adjustment to a novel social environment. *International Journal of Social Psychiatry*, 44(1), 56- 61.
- Ganellen, R. ve Blaney, P. H. (1984). Hardiness and social support as moderators of the effects of life stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47 (1), 156-163.
- Garvin, C. D. ve Tropman, J. E. (1992). Social work in contemporary society, 299, 334-342.
- Görgü, E. (2005). 3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Groesser, S. A. (1998). The relationship of hardiness and perceived social support to nurses’ appraisals of stress. Master of Science in Nursing, The Grand Valley State University, Allendale.
- Güloğlu, T. (2021). Değişen Dünyada Sosyal Politika. *İstanbul: Ekin Yayınevi*, 189.
- Gümüş, H. (2015). Evli bireylerin sosyal destek düzeyleri ile yaşam doyumları ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 150-162.
- Helsen, M., Vollebergh, W. ve Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319-335.
- IFSW, Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslar Arası Federasyonu. (2015). 20 Aralık 2023 tarihinde www.ifsw.org adresinden erişildi.

- Işıkkhan, V. (2023). Yüzyılın sosyal politikaları. 10 Şubat 2024 tarihinde <https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/yuzyilin-sosyal-politikalari.pdf> adresinden erişildi, 29.
- Işıl Bulut, “Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım” Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002 Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar, Ankara: Hacettepe Üniversitesi S.H.Y.O, 2005, s.74- 77.
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2004). 5 Şubat 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/> adresinden erişildi.
- Kara, B. (2016). Türkiye’de Engelli Bireylerin Yasal Hakları ve Uygulamadaki Yeri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (48), 249-260.
- Kara, B. (2008). Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler. (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Karataş, K. (2001). Sosyal Devlet Tartışmaları. *Sosyal Hizmet Sempozyumu: Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet, 16-18 Ekim 1996-Ankara: Bildiriler* (s.274-280). Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları, Sayı. 38; H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 002.
- Kef, S. (1997). The personal networks and social supports of blind and visually impaired adolescents. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 91(3), 236-244.
- Kesgin, B. (2012). Sosyal Politikanın En Önemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 30, 41-54.
- Kesgin, B. (t.y.). Sosyal hizmet mevzuatı. 7 Şubat 2024 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmetler_ao/sosyalhizmev.pdf adresinden erişildi, 67.
- Kocaömer, Y. (2008). Engelliler Tarihi. *Engelsiz Erişim Derneği*.
- Kornblum, W. ve Julian J. (2001) Social Problems. New Jersey: Prentice Hall, 42-43, 314.
- Kozaklı, H. (2006). “Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Kök, H. ve Demir, S. (2018). Şizofreni ve bipolar bozukluğu olan hastalarda içselleştirilmiş damgalanma, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 43(1), 114-122. 3 Mart 2024 tarihinde, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/429468> adresinden erişildi.

- Köknel, Ö. (1998). Bağımlılık. *İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi*, 251.
- Küçükkaraca, N. (2010). *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmet [Konferans]*. N. Küçükkaraca, K. Aydın, H. Uğuroğlu, Ş. Doğan ve E. E. Demir (Haz.). *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetler Sorunlarımız ve Çözümlerimiz Sempozyumu: 20-21 Aralık 2008* (s. 36-46). Ankara: Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Yayını.
- Küçüközyiğit, M., ve Şafak, P. (2015). Arttırıcı ve alternatif iletişim teknikleri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 4(1).
- Laughey, D. (2010). Medya çalışmaları teoriler ve yaklaşımlar. (Çev. A. Toprak). Kalkedon Yayınları, s. 115-120.
- Lepore, S. J., Evans, G. W. ve Schneider, M. L. (1991). Dynamic role of social support in the link between chronic stress and psychological distress. *Journal of personality and social psychology*, 61(6), 899.
- Levitt, M. J., Guacci-Franco, N. ve Levitt, J. L. (1994). Social support and achievement in childhood and early adolescence: A multicultural study. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 15(2), 207-222.
- Malecki, C. K. ve Demaray, M. K. (2006). Social support as a buffer in the relationship between socioeconomic status and academic performance. *School Psychol Quart* 21, 375-395.
- Marshall, T. H. (1963). Citizenship and social class in sociology at the crossroads. *Heinman, London*, 91-114.
- Mutlu, Z. (2012). Yaşlı bireylerde yaşam tatmini ve sosyal destek ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Meral, B. F., ve Cavkaytar, A. (2012). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin psikometrik özelliklerinin otizmlili çocuk aileleri üzerinden incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 3(4), 20-32.
- Naslavsky, N., Stein, R., Yanai, A., Friedlander, G., ve Taraboulos, A. (1997). Characterization of detergent-insoluble complexes containing the cellular prion protein and its scrapie isoform. *Journal of Biological Chemistry*, 272(10), 6324-6331, s.3.
- Nicpon, M. F., Huser, L., Blanks, E. H., Sollenberger, S., Befort, C. ve Kurpius, S.E.R. (2006). The relationship of loneliness and social support with college freshmen's academic performance and persistence. *Journal of College Student Retention: Research, Theory and Practice*, 8(3), 345-358.

- NISCC (2003). *Northern Ireland Framework Specification for the Degree in Social Work*, Belfast, Department of Health, Social Services and Public Safety.
- Okanlı, A. (1999). Hemşirelik öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve anksiyete arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Oktan, V. (2005). Yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyinin ergenlerdeki öfkenin gelişimine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 183-192. 14 Mayıs 2024 tarihinde, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1930> adresinden erişildi.
- Oktik, N. (2004). Huzur evinde yaşam ve yaşam kalitesi: Muğla örneği. *Muğla Üniversitesi*, 19.
- Okyayuz, Ü.H. (1999). Sağlık Psikolojisi. 1. Basım, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No: 19, Ankara, 79-98.
- Olsen, S., Marshall, E. S., Mandleco, B. L., Allred, K., Dyches, T. T. ve Sansom N. (1999). Support, communication and hardiness in families with children with disabilities. *Journal of Family Nursing*, 5 (3), 275-292.
- Ögel, K. (2014). Alkol ve madde bağımlılığı tedavi programı (Samba). İstanbul: yeniden Yayınları, 13-15.
- Özbudun, E. (1998). Türk Anayasa Hukuku (5. bs). *Ankara: Yetkin Yayınları*, 102.
- Özgür G. (1991). *Bornova bölgesinde oturan emeklilerde, emeklilik, sağlık ve sosyal destek ilişkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.*
- Özbesler, C. (2001). *Çocukluk Çağı Lösemileri Ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara; 7.*
- Özdemir, K. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin sosyal destek algılarıyla ilgili olarak sınav kaygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Özgür G (1993). Sosyal Destek ve Sağlık. *Türk Hemşireler Dergisi*; 43(2), 25-26.
- Özkaya, E. (2019). İnmeli hastalarda algılanan sosyal destek ile fonksiyonel durum, yaşam kalitesi ve depresyon arasındaki ilişki. Tıpta uzmanlık tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Özkubat, U., Sanır, H., Töret, G., ve Babacan, A. (2016). Yetersizlikten Etkilenmiş Çocukların Sosyal Kabullerini Sağlamada Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinliklerinin Etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 211-232.
- Özkul, M. (2019). Psikososyal destek elemanlarını algılanan sosyal destek ile yaşadıkları ikincil travmatik stres düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.

- Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Paulinger, G. (2012). *Soziale Unterstützung als Sozialkapital, Entwurf eines Frageninstruments für soziale Ressourcen*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Viyana Üniversitesi. Viyana; 70.
- Pehlivan O. (2010). “Kamu Maliyesi”, Derya Kitabevi, Trabzon, 78.
- Peker, A. (2014). Standart bakım verilen diyabetik ayak ülserlerinin iyileşmesinde sosyal destek ve umudun etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Pfingstmann, G. B. (1987). Untersuchungsverfahren zum sozialen netzwerk und zur Sozialen Unterstützung. İçinde. *Zeitschirfft für Diffenrentielle und Diagnostische Psychologie*. 8(1). (75-98).
- Pierson, J. M. (1999). Thomas. Dictionary of Social Work. *London: Collins Education*.
- Rosenfeld, L.R. ve Richman, J.M. (1998). Low social support among at-risk adolescent. *Social Work in Education*, 20(4), 245-260.
- Procidano, M. E., ve Heller, K. (1983). Measures of perceived social support from friends and from family: Three validation studies. *American journal of community psychology*, 11(1), 1-24.
- Reynolds, A. J., Temple, J. A., Robertson, D. L. Ve Mann, E. A. (2001). Long-Term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A 15-year follow-up of low-income children in public schools. *Jama*, 285, 2339-2346.
- Richman, J. M., Rosenfeld, L. B. ve Bowen, G. L. (1998). Social support for adolescents at risk of school failure. *Social work*, 43(4), 309-320.
- Selcik, O. ve Güzel, B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Cilt: 9 Sayı: 46, 461-469.
- Sorias, O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*, 5 (20), 25-30.
- Sorias, O. (1988a). Sosyal destek kavramı. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(1), 353-363.
- Sorias, O. (1988b). Sosyal desteklerin ruhsal sağlığı koruyucu etkisinin depresyonlu ve sağlıklı kontrollerde araştırılması. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(3), 1033-1039.

- Sorias, O. (1992). Hasta ve sağlıklı öğrencilerde yaşam stresi, sosyal destek ve ruhsal hastalık ilişkisinin incelenmesi. *Psikoloji-Seminer. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*; 9:, 33-49.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (1986). 4 Şubat 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu/> adresinden erişildi.
- Stern, J. M. (1997). Poverty and postmodernity. *Social work in 21st Century*, 48-50.
- Şimşek, D. (2010). Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ailesi yanında kalan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Taşpınar, Y. (2021). Bir Kamu Politikası Alanı Olarak Engellilik ve Türkiye’de Mevcut Durum. 2. *Uluslararası 1 Mayıs Sosyal Politikalar ve Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, 39-55.
- Taysi, E. (2000). Benlik saygısı, arkadaşlık ve aileden algılanan sosyal destek. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tak, Y.R. Ve Mccubiin, M. (2002). Family Stres, Perceived Social Support and Coping Following the Diagnosis of a Child’s Congenital Heart Disease. *Journal of Advanced Nursing*, 39(2), 190–198.
- T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2013). 4 Şubat 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/genel-mudurluk/kurum-hakkinda/> adresinden erişildi.
- T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ. (1983). 4 Şubat 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden erişildi.
- Thoits, P. A. (1982). Life stress, social support, and psychological vulnerability: Epidemiological considerations. *Journal of community psychology*, 10(4), 341-362.
- Tomanbay, İ. (1999). Sosyal çalışma sözlüğü. *Ankara: Selvi Yayınevi*, 237.
- TOPRAK, D., ŞATAF, C. (2009), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C.I, S.I*, ss.11-24.

- Tufan B. Ve Karataş K. (2006). “Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler”, Sosyal Hizmet Sempozyumu'2003 Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, S.H.Y.O., 15.
- Turgut, G. (2014). Algılanan sosyal destek ve duygusal zeka düzeyinin iş tatminine etkisinin devlette çalışan üç farklı meslek grubunda karşılaştırılması: Mühendis, doktor ve öğretmen. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Türksever, C. (2020). Yoksul kadınların aile yılmazlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi: Merzifon örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Ustabaş, S. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- ÜNLÜ, S., BAĞÇIVAN, A. ve KARA, B. (2022). Geçmişten Günümüze Türk Kültüründe Engelli Anlamlandırmaları. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 96-130.
- Weiss, M. J. (2002). Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children, children with autism, and children with mental retardation. *The National Autistic Society*, 6 (1), 115-130.
- WHO. (2015). WHO Global Disability Action Plan 2014-2021. 28 Ocak 2024 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/who-global-disability-action-plan-2014-2021> adresinden erişildi.
- WHO. (2023). 28 Ocak 2024 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health#> adresinden erişildi.
- Windle, M. (1991). Temperament and Social Support in Adolescence: Interrelations With Depressive Symptoms and Delinquent Behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 21(1): 1–21.
- Yalman, L., G. (2007). Sosyal politika: Refah devletinden sosyal risk yönetimine. *Cahit Talas Anısına: Güncel Sosyal Politika Tartışmaları*; 1, 655-670.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 33–38.

Zalanköy, K. İ. (2015). Tıbbi sosyal hizmet birimine başvuran bireylerin sosyal destek algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

1961 Anayasası. (1961). 4 Şubat 2024 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/> adresinden erişildi.

396 Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1989). 4 Şubat 2024 tarihinde <https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/aile-arastirma-kurumu-kurulmasi-hakkinda-kanun-hukmunde-kararname-20387-396> adresinden erişildi.

EKLER

Ek 1: Tezde Kullanılan Anket Soruları

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş aralığınız?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 17-19
☐ 20-22
☐ 23-25
☐ 25+

2. Cinsiyetiniz nedir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Erkek
☐ Kadın

3. Kaçınıcı sınıftasınız?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1
☐ 2
☐ 3
☐ 4

4. Ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Evet
☐ Hayır

Lütfen aşağıdaki seçenekler arasından ebeveynlerinizin durumuna uygun olan seçenekleri işaretleyiniz.

5. Anne

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Yaşıyor
☐ Vefat Etti

6. Anne

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Öz
☐ Üvey

7. Baba

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Yaşıyor
☐ Vefat Etti

8. Baba

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Öz
☐ Üvey

9. Anneninizin Öğrenim Düzeyi Nedir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ İlköğretim
☐ Ortaöğretim
☐ Lisans
☐ Lisansüstü
☐ Yok

10. Babanızın Öğrenim Düzeyi Nedir?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ İlköğretim
☐ Ortaöğretim
☐ Lisans
☐ Lisansüstü
☐ Yok

Ek 2: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği(ÇBASDÖ)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlelerin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

2. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

3. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

4. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenilebilirim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır

- ☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

6. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

7. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

8. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

9. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

10. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

11. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1) Kesinlikle Hayır
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7) Kesinlikle Evet

Ek 3: Ölçek Kullanım İzni

Sayın Tolga Sağlam,

Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynakta bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Prof. Dr. Haluk Arkar

Eker, D., H. Arkar ve H. Yıldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği", Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-245364

Konu : Etik Kurul Onay

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tuğba TÜRKKAN

"SOSYAL HİZMET UZMANI ADAYLARININ SOSYAL DESTEK ALGISI: GÜMÜŞHANE İLİ ÖRNEĞİ" konulu etik kurul başvurunuz; Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 27/03/2024 tarih ve 2024/3 sayılı toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0TAI-3YID-0JYO

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gumushane-universitesi-ebys>

Adres:
Telefon No : Fax No :
e-Posta : <http://www.gumushane.edu.tr/>
Kep Adresi : gumushaneuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin :Özge GÖKAY
Memur
Dahili No:

ÖZGEÇMİŞ

Tolga SAĞLAM, Oltu Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Görme Engelliler Öğretmenliği lisans eğitimini 2016 yılında tamamladı. 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Yönetimi Anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2019 yılında Gümüşhane Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne Özel Eğitim Öğretmeni olarak atandı ve halen görevine devam etmektedir.

